

Моніторинг стану висвітлення у медіа питань щодо гендерної рівності та поширення матеріалів стереотипного або дискримінаційного характеру

Моніторинг проводився відповідно
до плану дій концепції комунікації
у сфері гендерної рівності

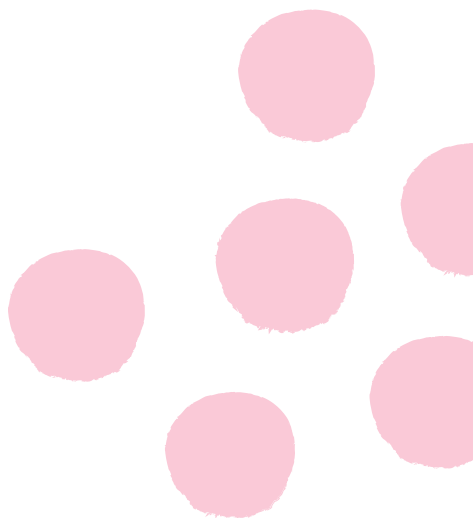

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

mkIn

Цей звіт розроблено ГО «CAT-UA» відповідно до Угоди №PO_TCA 037 за підтримки Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) через Transformation Communications Activity (TCA), що виконується головним підрядником Chemonics International Inc., Контракт №72012120C00003. Зміст звіту є виключною відповідальністю Chemonics International Inc. і не обов'язково відображає погляди

USAID чи уряду Сполучених Штатів.

КОРОТКИЙ ОГЛЯД ДОСЛІДЖЕННЯ

Репрезентація. В українських онлайн-медіа досі можна зустріти вияви лужізму, еротизації та дискримінації жінок. Жінки фігурують як спонтанні героїні історій (41,67%) або свідки подій (63,64%), особливо в прифронтових репортажах. Чоловіки в більшості виступають спікерами-високопосадовцями та експертами з різних тем, тоді **жінки зовсім не коментували тему «Наука і технології»** (100% спікерів – чоловіки), в темі “Спорт” та “Війна” лише 9% спікерок і 7% відповідно - жінки. Найбільше зневажливих матеріалів містять таблоїди, які не дотримуються професійних стандартів.

Співвідношення уваги до чоловіків і жінок залежно від їхніх ролей у матеріалах. Найпомітніше домінування чоловіків у категорії високопосадовців (понад 90%), через те, що **саме вони в Україні здебільшого обіймають керівні посади – як-то Президент, прем’єр-міністр, очільники міністерств.** Це підкреслює недостатню представленість жінок на керівних посадах в Уряді та інших державних установах.

Дискримінація. Мішенню дискримінації стають винятково жінки (87,8% матеріалів), тоді як жоден матеріал у вибірці про чоловіків не містить стереотипних суджень. Незначний відсоток недискримінаційних матеріалів про жінок або для жінок (12,2%) пов’язаний передусім з темами, що містили політичну складову. Два ключові типи дискримінації в повідомленнях – це лужізм і об’єктивація, які часто фігурують одночасно (48,04% та 45,1% від загальної кількості зафіксованих випадків дискримінації, відповідно).

СНПК та насильство. Проблема сексуального насильства пов’язаного з конфліктом здебільшого є лише інструментом привертання увагу країн-союзників до потреби притягнення до відповідальності російських воєнних за скоєні злочинів. Ключові спікер(к)и, які комунікували тему насильства під час війни, – це здебільшого представники(-ці) влади (зокрема, Офісу генпрокурора). Вони озвучують факти вчинення злочинів, їх розслідування та притягнення винних до відповідальності. Помітні й особисті свідчення потерпілих, заклики до міжнародних інституцій не ігнорувати злочини проти цивільних. Очільниця спеціалізованого управління з організації розслідування СНПК Офісу Генерального прокурора.

В умовах воєнного часу високим є «прохідний бар’єр» для тем, що стосуються насильства, але не пов’язані з війною: втім, запит на висвітлення таких тем все ж таки існує. Певні тилкові історії про сексуальні домагання чи зґвалтування все ж таки потрапляють у фокус уваги навіть телемарафону «Єдині новини» – як віддзеркалення наявного суспільного запиту й резонансу.

ЗМІСТ

-
- 6 | Розділ I.
Мета та методологія дослідження
- 15 | Розділ II.
Загальна характеристика дотримання гендерної рівності і уваги до цієї проблематики в українських онлайн-медіа
- 25 | Розділ III.
Характеристика дотримання гендерної рівності в національному телемарафоні «Єдині новини»
- 35 | Розділ IV.
Характеристика висвітлення теми гендерної рівності
- 36 | 4.1 Сегмент онлайн-медіа
- 45 | 4.2 Марафон «Єдині новини»
- 49 | Розділ V.
Характеристика висвітлення теми гендерно зумовленого насильства (Gender-based violence, GBV)
- 50 | 5.1 Сегмент онлайн-медіа
- 54 | 5.2 Марафон «Єдині новини»
- 58 | Розділ VI.
Характеристика висвітлення теми сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом (Conflict-related sexual violence, CRSV)
- 59 | 6.1 Сегмент онлайн-медіа
- 64 | 6.2 Марафон «Єдині новини»
- 67 | **Ключові висновки**
- 71 | **Додаток:** аналіз упереджень у репрезентації жінок та чоловіків у медіа, що базуються на гендерних ролях і зовнішності особи

Розділ I

**Мета та
методологія
дослідження**

Тривале широкомасштабне російське вторгнення посилило гендерну нерівність: медіа продовжують послуговуватися штампами щодо сприйняття жінок як матерів (коханих), а чоловіків – як воїнів. Зображення біженців (-ок) та внутрішньо переміщених осіб, які рятуються від війни, також сприяють посиленню усталених стереотипів про жінок, дітей та людей похилого віку.

Подібне спрощене сприйняття реальності породжує проблеми, з якими повсякденно стикаються люди, що не вписуються в усталені соціальні ролі під час війни. Наприклад, жінки, що служать у війську, потенційно вразливі не тільки до травматичного досвіду участі в бойових діях, а й до принизливого (чи невиправдано поблажливого) ставлення до себе з боку інших військовослужбовців, які базуються на класичних упередженнях щодо жінок (про те, що «армія – це не жіноча справа» або «якщо армія таки є місцем для жінок, то вони можуть служити там хіба що кухарями, медиками, діловодами абощо»). З іншого боку, поширена репрезентація чоловіків як дуже сильних людей (в тому числі фізично), що сміливо приймають нові виклики, упускає ситуацію, коли деякі чоловіки (нарівні з жінками), навпаки, можуть стикатися з сильними психологічними труднощами, але не наважуватися про них відверто казати, що в такий спосіб погіршує їхнє ментальне здоров'я й не дає можливості для пошуку шляхів вирішення наявних проблем та включення в нові підходи, практики чи ініціативи, які би давали змогу відчутти себе корисними для суспільства.

Біженці за кордоном (переважно жінки) ще й ризикують стикнутися з засудженням через втечу від війни і неучасть у спільному вирішенні проблем з тими людьми, які залишилися в Україні: мовляв, залишивши її через війну, вони здебільшого живуть своїм життям та не приносять жодної користі батьківщині. У такий спосіб із поля зору випадає активна участь людей за кордоном в адвокаційній та/або волонтерській діяльності, що допомагає Україні.

Таке поглиблення лінії поділу за ознакою статі має негативні наслідки для єдності суспільства, персонального самопочуття людей і навіть для обороноздатності країни (через виключення для жінок перспективи служити в армії нарівні з чоловіками – за прикладом Ізраїлю). У складних умовах, перед якими опинилась Україна, важливим стає комплексне представлення всіх можливих варіантів вирішення поточних проблем під час війни та опцій інтеграції в суспільство кожного його представника (представниці), незалежно від статі та особистих якостей, з урахуванням сильних сторін кожного індивіда, що сприяють його/її максимальній ефективності на своєму місці (навіть за кордоном). Війна часто призводить до дискримінації непередставлених груп суспільства та погіршує внутрішній стан членів таких груп, тож варто розуміти, в який спосіб цей стан погіршується і якими є потенційні шляхи розв'язання проблем для вирівнювання репрезентації жінок і чоловіків під час війни.

ЦЕЙ ЗВІТ МАЄ НА МЕТІ З'ЯСУВАТИ
ЗАКОНОМІРНОСТІ УВАГИ МЕДІА ДО ПИТАНЬ
→ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ ТА ЗНАЙТИ ШЛЯХИ
РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМИ РОЗПОВСЮДЖЕННЯ
СТЕРЕОТИПНИХ АБО ДИСКРИМІНАЦІЙНИХ
МАТЕРІАЛІВ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ.
ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ЦЬОЇ МЕТИ БУЛО ПОСТАВЛЕНО
ТАКІ ЗАВДАННЯ:

- 01.** Оцінити гендерну рівність у медіапублікаціях, з'ясувавши, як статі (чоловіки та жінки) та соціальні ролі (гендер) представлені в медіа; встановити, чи існує рівномірний розподіл, і виділити сфери, які потребують покращення.
- 02.** З'ясувати закономірності надання в медіа слова жінкам як спікеркам, задокументувати частоту їхньої появи та контексти, в яких жінкам надається платформа для висловлення своїх поглядів та участі в дискусіях. Це передбачає вивчення ролей жінок у матеріалі – особи, що ухвалюють рішення; експертки; очевидиці; лідерки думок тощо.
- 03.** Оцінити увагу медіа до проблем гендерно зумовленого насильства (ГЗН) та сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом (СНПК)¹. Оцінити глибину, широту та якість висвітлення цих тем, враховуючи такі фактори, як чутливість і точність.
- 04.** Виявити та задокументувати випадки стереотипного або дискримінаційного контенту в українських медіа. Визначити закономірності та приклади такого контенту.

Для проведення дослідження гендерної рівності, гендерно зумовленого насильства та сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, а також представництва жінок в онлайн-медіа та у марафоні «Єдині новини» ми про-

1 Це міжнародний термін, який застосовується в офіційних документах ООН для всіх конфліктів, під час яких має місце вчинення сексуального насильства сторонами таких конфліктів. У цьому випадку досліджувалися згадувані теми СНПК, пов'язані з російсько-українською війною й такі, що стосувалися актів сексуального насильства, вчинених з боку РФ.

аналізували дані з цих тем за період з 1 січня по 31 липня 2023 року, зібрані моніторинговою системою «Медіатека».

Для дослідження було сформовано вибірку з 30 медіа, де обиралися найвідвідуваніші видання з різним ступенем відповідності професійним стандартам журналістики, політичної прихильності редакції, цільової аудиторії, тематики та локальності.

У результаті, до вибірки увійшли такі онлайн-медіа: «Українська правда», «Радіо Свобода», LB.ua, РБК-Україна, «Укрінформ», «Інтерфакс-Україна», «Українські Національні Новини», dsnews.ua, Gazeta.ua, Mind, Hubs, Info

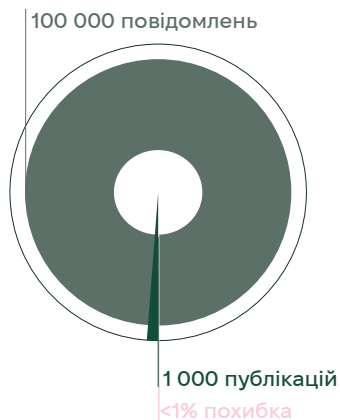
Resist, Politeka, Znaj.ua, «Антикор», «Високий замок» (Львів), Golos.ua, «Гордон», «Думська» (Одеса), «Детектор медіа», «Європейська правда», «Економічна правда», Капітал, Comments.ua, Контракты. UA, «Корреспондент», The Village, Zaxid.net (Львів), Петро і Мазепа, «Урядовий кур'єр».

Для аналізу даних телемарафону «Єдині новини» було зібрано масиви розшифрованих телесюжетів, що виходили в ефірі учасників марафону, зокрема телеканалів 1+1, ICTV, «UA:Перший», «Інтер», «Ми – Україна».

Запит на збір даних про гендерний баланс у медіа та телемарафоні включає ключові слова для позначення ситуацій, коли спікер(к)и виголошують різні заяви чи коментарі (дієслова «оголошувати», «повідомляти», «заявляти» та інші подібні в різних граматичних формах).

З близько 500 000 повідомлень в онлайн-ресурсах випадковим чином було відібрано 2 000 публікацій, а з близько 100 000 в марафоні «ЄН» – 1 000 повідомлень. Відтак, похибка вибірки не перевищує 2,5% для загального масиву і 1% - для масиву «ЄН».

Окремо в системі Mediateka зібрано масиви повідомлень на теми, пов'язані з гендерною рівністю, гендерно зумовленим насильством та сексуальним насильством, пов'язаним з конфліктом.

Гендерна рівність

Запит на цю тему включає ключові слова «рівність», «дискримінація», «стереотипи» в різних граматичних формах та семантичній близькості до слів «жінки», «гендер»; а також всі похідні від слова «гендер» в контексті захисту прав жінок та недискримінації.

Гендерно зумовлене насильство

Запит включає ключові слова «насильство», «зґвалтування», «залицання» та похідні або спільні корені, ключове слово «гарасмент» у різних варіантах його написання українською мовою, слово «домагання» та його похідні в семантичній близькості до слів «статеві», «сексуальні», «жінки» та похідних. Він також включає епізодичні фрази, які використовуються для позначення певних скандалів, пов'язаних з насильством, протягом звітного періоду (наприклад, «п'яні вечірки»).

Сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом

Запит формується зі слів «насильство», «зґвалтування», «залицання», «цькування» та похідних від них – семантично близьких до слів на позначення російської армії, яка вторглася на територію України (окупанти, загарбники, росіяни, армія РФ тощо).

Якщо в якомусь із цих тематичних масивів збиралося більше 700 повідомлень, то з нього випадковим чином вибиралися необхідні 700 для аналізу. Якщо було менше 700 повідомлень, то такий відбір не проводився.

За допомогою ручного кодування прописувався певний набір параметрів, необхідних для аналізу, які відрізнялися залежно від типу масиву.

У ЗАГАЛЬНИХ МАСИВАХ:

- 01   стать цитованого спікера (першого цитованого в тексті);
- 02   роль спікера в тексті (експерт, посадова особа, очевидець тощо);
- 03   прізвище та ім'я спікера (який першим цитується в тексті);
- 04   тема матеріалу;
- 05   наявність ознак дискримінації в матеріалі;
- 06   вид дискримінації;
- 07   наявність порушення в тексті проблеми гендерної рівності/дискримінації.

У ТЕМАТИЧНИХ МАСИВАХ:

- 01 оцінка дотримання гендерної рівності в тексті: текст відзначає гендерну рівність, висвітлює позитивні практики вирішення проблем гендерної нерівності (позитив) або, навпаки, констатує її недотримання (негатив);
- 02 детальна порушена проблема (якщо така є – у тематичних масивах, що стосуються гендерної рівності);
- 03 спікер(-ка) проблеми (перший, що цитується в тексті, коли мова йде про певну тему);
- 04 тип матеріалу (новина, стаття, інтерв'ю, телесюжет);
- 05 фокус на гендерній проблематиці (весь матеріал написаний саме про неї, частина матеріалу – наприклад, абзац – про це, побіжна згадка)

У цьому дослідженні ми розрізняли типи матеріалів за такими ознаками:

новина –

короткий виклад інформації про подію чи заяву, без докладного пояснення причинно-наслідкових зв'язків та тенденцій розвитку подій (у телевізійних інформаційних блоках такі матеріали виголошує одноосібно ведучий, без залучення стороннього автора);

телесюжет –

розлога розповідь на телебаченні про окрему подію чи явище, з викладом хронології подій, пов'язаних із темою матеріалу, подеколи – із забезпеченням ефекту присутності глядача на події завдяки особистій присутності кореспондента;

інтерв'ю –

розмова ведучого випуску телевізійних новин з гостем студії (наживо або через відеозв'язок) або матеріал журналіста онлайн-видання, який складається з переліку запитань до спікера (спікерки) та відповідей на них;

стаття –

аналітичний матеріал, в якому подається розгорнута оцінка подій, що сталися, й проводиться огляд ключових тенденцій розвитку таких подій; сюди (для спрощення) також входять огляди подій (без аналізу процесів), блоги, рецензії (на культурні продукти) тощо.

Для аналізу типів дискримінації (чи упередженого ставлення) в матеріалах ми послуговувалися таким орієнтовним їх переліком (разом з дефініціями до кожного типу дискримінації):

об'єктивація –

знеособлення, перетворення на об'єкт або поводження як з об'єктом (типовий приклад - зображення оголених жінок або акценти на певних частинах тіла в жінок, коли про це розповідають у текстах);

стереотипізація –

спрощення складних речей, нав'язування певної гендерної ролі, що обмежує людину в праві вчиняти інакше (наприклад, жінки не здатні бути ефективними менеджерками, їхнє місце – лише на кухні; жінки обов'язково мають носити сукні, а не штани, бо штани тільки для чоловіків);

віктимблеймінг –

припущення, що людина може сама спровокувати сексуальне насильство;

менсплейнінг –

поблажливі пояснення співрозмовницям (від чоловіків) із припущенням, що жінки недостатньо обізнані в предметі розмови;

лукізм –

стереотипи щодо зовнішнього вигляду жінок чи надмірна увага до зовнішності жінок замість їхніх вчинків та заяв (приклад – “О.Зеленська похизувалася своєю елегантною сукнею під час візиту в Бучу”);

мова ворожнечі –

принизливі висловлювання, які підбурюють, заохочують чи виправдовують ненависть до певної категорії.

Розділ II

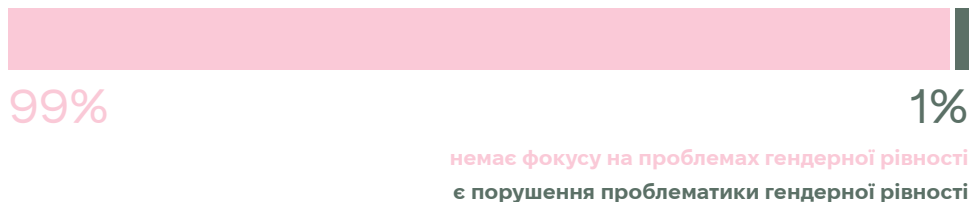
Загальна характеристика дотримання гендерної рівності і уваги до цієї проблематики в українських онлайн-медіа

Частка матеріалів про гендерну проблематику у вибірці.²³

У вибірці проаналізованих матеріалів гендерні питання не були в пріоритеті, **з огляду на більшу увагу до «мейнстримних» питань політики, економіки, культури під час війни**. Тексти, в яких ця проблема висвітлювалася, стосувалися значною мірою подій за кордоном, при цьому автори та авторки не порівнювали описувані випадки з українськими реаліями. У текстах автор(к) и заявляли про певні проблеми, пов'язані із гендерною рівністю, не досліджуючи їх та не пропонуючи шляхів розв'язання – так, акцент часто робився у вибірці на обговоренні самих по собі історій, пов'язаних із відомими західними політичними, бізнесовими чи громадськими діячами (і то часом побіжно): наприклад, «Лівий берег» публікував некролог «друга Путіна» С.Берлусконі (помер у червні 2023 року), який на батьківщині, серед іншого, звинувачувався в сексуальних домаганнях. А «Укрінформ» повідомляв (31 травня 2023) про експрацівницю офісу Дж.Байдена Т.Рід, яка звинувачувала також свого шефа в домаганнях (ще коли той був сенатором), проте згодом поїхала до Москви.

РИС. 2.1.

Частка матеріалів про гендерну проблематику у вибірці

Співвідношення частки дискримінаційних та недискримінаційних повідомлень.

Пряма дискримінація зрідка траплялася в аналізованих текстах (1,12% публікацій з ознаками прямої дискримінації). З цього можна зробити більшості випадків медіа дотримуються вимог журналістської етики, а саме статті 15 Кодексу етики українського журналіста. Найбільше публікацій із ознаками

2 Тут і в наступному пункті, який стосується «Єдиних новин», усі діаграми побудовані на загальних масивах, кожен з яких, відповідно, охоплював повідомлення у вибірці топ-30 інтернет-видань та у новинному блоці телемарафону.

3 Тут і далі – значення діаграм подані у відсотках від кількості повідомлень

дискримінації було опубліковано в інтернет-медіа Znaj.ua (6 матеріалів), що відзначається систематичними порушеннями стандартів журналістики.⁴ Також дискримінацію в повідомленнях містили медіапублікації Politeka (3 публікації), Gazeta.ua та Контракти.UA (по 1 публікації). Іншими словами, вона більш притаманна тій частині вибірки, яка складається з видань, які не увійшли до «Білого списку» найякісніших онлайн-медіа за версією Інститут масової інформації.⁵ Як приклад, у матеріалі про пост А.Кошмал до 8 березня звертали увагу не на звернення акторки до жінок, а на те, як «ефектно» вона виглядала на фото (Politeka, 9 березня 2023). В іншому матеріалі про К.Мишину (Znaj.ua, 1 квітня 2023) приділяли увагу хейтерським коментарям, де жінку засуджували за розміщення допису про відпочинок у купальнику на пляжі: мовляв, краще б вона ділилася тим, як плете маскувальні сітки на фронт. Часом спікерами дискримінаційних суджень щодо жінок ставали й чоловіки – один із подібних коментарів виголосив чоловік співачки Камалії М.Захур, який залишився незадоволеним участю дружини в реаліті-шоу без його дозволу (Лівий берег, 14 липня 2023).

РИС. 2.2.

Співвідношення частки дискримінаційних та недискримінаційних повідомлень

4 Removing Coordinated Inauthentic Behavior From Iraq and Ukraine. Facebook: <https://about.fb.com/news/2019/09/removing-coordinated-inauthentic-behavior-from-iraq-and-ukraine/>

5 Звіт з моніторингу дотримання професійних стандартів у онлайн-медіа: друга хвиля моніторингу в 2020 році. Інститут масової інформації: <https://imi.org.ua/monitorings/zvit-z-monitoryngu-dotrymannya-profstandartiv-v-onlajn-media-druga-hvylya-monitoryngu-u-2020-rotsi-133089>

Різновиди дискримінації, гендерних стереотипів та упереджень від авторів(-ок) матеріалів.

01. Найчастіше у публікаціях автор(к)и вдавалися до лукізму: дискримінували жінок за зовнішнім виглядом (60%) – надмірно звертали увагу на макіяж чи одяг, підтримували стереотипи відносно зовнішності. Наприклад, Знай.ua ретельно описали, у чому були вдягнені жінки, яких змусили роздягнутися до нижнього одягу та перевдягтися в аеропорту на очах у пасажирів, втім, не засуджуючи поведінку персоналу аеропорту. Основну частку публікацій з лукізмом склали статті про пости зірок в Інстаграмі, в яких автор(к)и акцентували увагу не на змісті допису, а на тому, який вигляд мала зірка, а також подавали дискримінаційні коментарі користувачів соцмереж без жодних редакційних приміток.

02. Стереотипізація (33,3%) траплялась у текстах, присвячених 8 березня: так, телеведуча К.Осадча потрапила у фокус уваги через висловлювання про те, що цей день є “Святом Березині” (а не днем боротьби за права жінок), і редакція не висловлювала жодних заперечень проти такої точки зору. Поширювали стереотипи щодо жінок, які виїхали через війну, засуджуючи подібну поведінку (як-от у випадку з О.Фреймут). Поширеним також був особливий вид гендерних стереотипів – згадування жінок через відомих чоловіків: Камалію описали як дружину мільйонера, а не як співачку; також фігурували побіжні згадки жінок телеведучого В.Остапчука в матеріалі про його нову дружину.

03. Об’єктивація (6,67%): зафіксована, серед іншого, через поширення коментаря до одного з постів К.Мішиної (у новині про допис, де вона ходить на пляжі одного з закордонних курортів із босими ногами), де користувач оцінював її довжину ніг: мовляв, у неї «закороткі ноги».

РИС. 2.3.

Різновиди дискримінації, гендерних стереотипів та упереджень

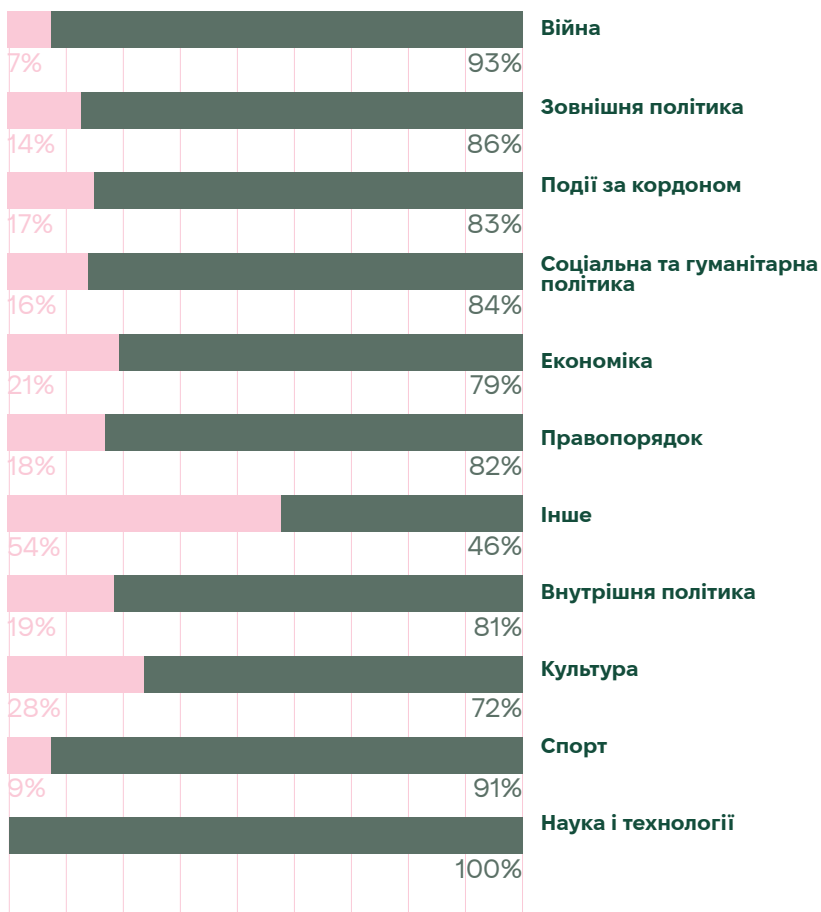

Співвідношення уваги до чоловіків та жінок залежно від тематики повідомлень.

Спікери-чоловіки домінували у більшості тем обговорення. Жінки зовсім не коментували тему «Наука і технології» (100% спікерів – чоловіки), але частіше за чоловіків коментували категорію «Інше» (переважно новини з життя зірок шоу-бізнесу та прогнози погоди). Високий показник спікерів-чолові-

РИС. 2.4.

Співвідношення уваги до чоловіків та жінок залежно від тематики повідомлень

жінки/чоловіки

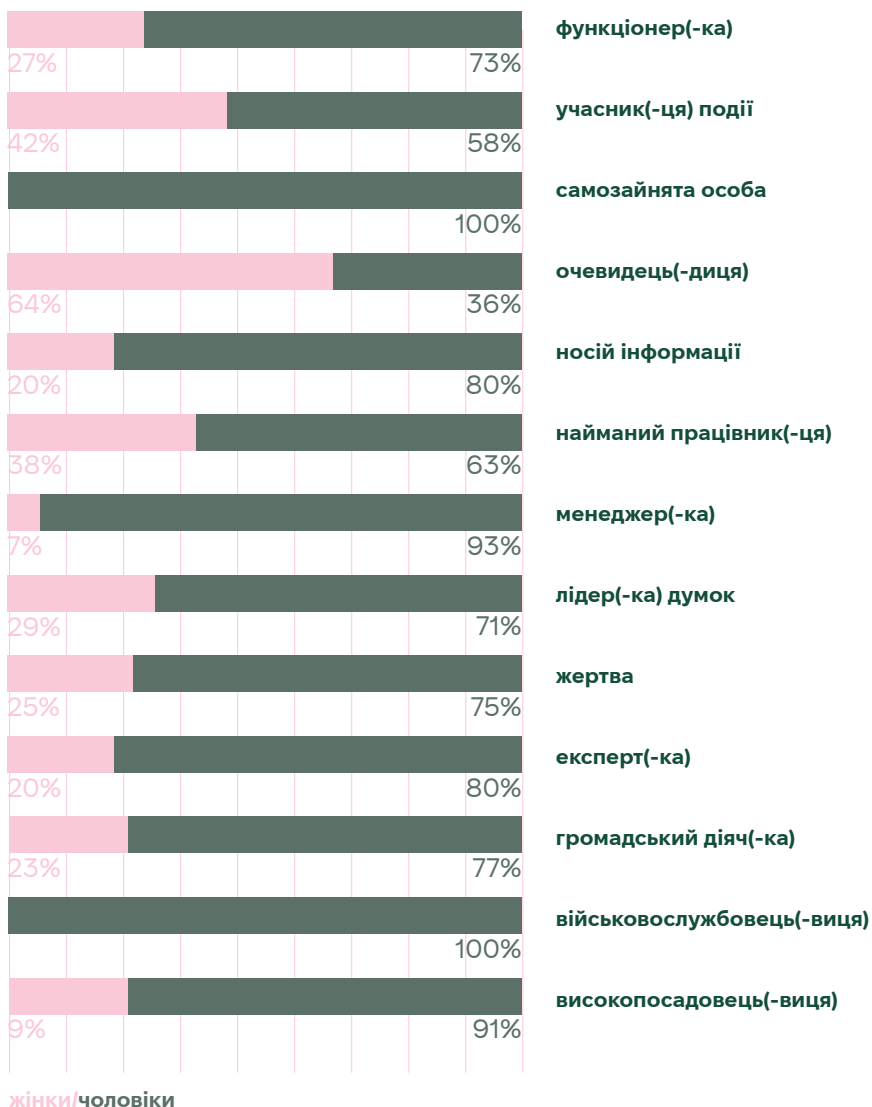
ків у темі «Війна» (92,8%) обумовлений тим, що основні коментатори даної теми (обстріли населених пунктів та їхні наслідки, події на фронті) – чоловіки, як-от Президент України В.Зеленський, начальник ГУР МО К.Буданов, Головнокомандувач ЗСУ В.Залужний (2021-2024). Також майже всі голови ОВА (крім С.Онищук – голови Івано-Франківської ОВА) – чоловіки, а саме очільники військових адміністрацій комунікують обстріли міст російськими військами та їх наслідки. Досить часто жінки коментують тему «Культура»: це співачки, очільниці музеїв, культурних відомств. Досить високий показник спікерів жіночої статі у темі «Економіка» (20,90%) зумовлений тим, що очільниці міністерства економіки в Україні та міністерства фінансів у США, а також директорка МВФ – жінки.

Співвідношення уваги до чоловіків і жінок залежно від їхніх ролей у матеріалах.

Найпомітніше домінування чоловіків у категорії високопосадовців (понад 90%), через те, що саме вони в Україні здебільшого обіймають керівні посади – як-то Президент, прем'єр-міністр, очільники міністерств. Урядовці-чоловіки становлять більшість процитованих спікерів у політичних темах: «Зовнішня політика», «Внутрішня політика», «Соціальна та гуманітарна політика». Також вони часто коментують тему «Війна» (передусім В.Зеленський), але її ж разом коментують представники інформаційно-аналітичної сфери, серед яких переважають теж чоловіки: радники (М.Подольак, А.Юсов, П.Андрющенко), речники (Ю.Ігнат, С.Череватий) та медійні військові експерти (О.Жданов, Р.Світан). Зрештою, в категорії військовослужбовців представлені лише чоловіки – теж з огляду на реальну диспропорцію представництва обох статей у армії (за даними Міноборони, жінок у війську – 60 тисяч⁶; при цьому загалом у різних військових формуваннях служать понад 1 мільйон людей⁷). Висока також частка коментаторів-експертів у темі «Економіка», переважно чоловіки коментують ринок нафти та «зернову угоду». Лідери думок (співачки, актори, шоумени, журналісти-розслідувачі) широко представлені в категоріях «Культура» та «Інше», є також вагома частка серед них духовництва: клір українських церков традиційно складається з чоловіків (митрополит Епіфаній, Є.Зоря, що нерідко підключалися до обговорення ситуації довкола УПЦ МП та Києво-Печерської Лаври у звітний період). Представники влади, які не обіймають керівних посад (умовно вони виділені в категорію "функціонерів") здебільшого зосереджені у внутрішньополітичному блоці, однак загалом ця категорія спікерів має невелику частку в кожній виявленій темі. Чоловіки-менеджери (керівники компаній) найчастіше є спікерами щодо науки, технологій та культури.

РИС. 2.5.

Співвідношення уваги до чоловіків і жінок залежно від їхніх ролей у матеріалах

6 Джерело – ексзаступниця міністра оборони України Г.Маляр, травень 2023: <https://t.me/annamaliar/694>

7 Джерело – ексміністр оборони України О.Резніков, липень 2022: <https://forbes.ua/news/ponad-1-mln-lyudey-u-formi-zabezpechuyut-oboronu-ukraini-reznikov-08072022-7072>

У категоріях спікерів(-ок), до яких звертаються медіа за коментарями не через наявність певного соціального статусу й виконання певних важливих функцій, помітне домінування жінок. Вони фігурують як спонтанні героїні історій (41,67%) або свідки подій (63,64%). Найчастіше це події, які не мають зв'язку з Україною (американські комікеси, яких змусили роздягнутися в аеропорту для посадки на рейс), або ж вітчизняна світська хроніка (дружина учасника «Холостяка» розповіла про народження в них дитини, дружина режисера «Таврійських ігор» повідомила про смерть свого чоловіка). Втім, матеріалів на подібні теми мало у загальній кількості зафіксованих повідомлень. Помітним є відсоток спікерок серед лідерок думок (29,31%), що зумовлено, за нашими припущеннями, **більшою представленістю жінок загалом у культурі, медіа, шоу-бізнесі, ніж у політиці** (щоправда, виняток становить досить медійна волонтерка Д.Ярова, членкиня антикорупційної ради при Міноборони).

Високопосадовиці найчастіше зустрічаються в повідомленнях про зовнішню політику, що зумовлено цитуванням очільниць та міністерок світових урядів, які висловлюються на підтримку України (А.Бербок – МЗС Німеччини; Д.Мелоні – прем'єрка Італії; У. фон дер Ляєн – голова Єврокомісії): **за кордоном такі посади жінки традиційно обіймають частіше, ніж в Україні. Показово, що навіть серед міністрів оборони європейських держав, що стереотипно вважається «чоловічою», нехай і цивільною (за стандартами НАТО), посадою, чимало трапляється процитованих жінок** (міністерка оборони Іспанії М.Роблес, її канадська колега А.Ананд тощо). Висока частка цієї ж категорії спікерів у економічному блоці – через цитування міністерки економіки Ю.Свириденко. На відміну від чоловіків, жінки переважно коментують війну на експертному рівні чи на рівні носіїв інформації. Основними спікерками є Г.Маляр та Н.Гуменюк. Категорія функціонерів помітно переважає у темі «Соціальна та гуманітарна політика».

Ключові спікер(к)и.

З 16 найбільш цитованих спікерів(-ок) в аналізованому масиві 2 – жінки (Г.Маляр та У.фон дер Ляєн). 12 з 16 є високопосадов(и)цями, 4 є експертами (Ю.Ігнат, П.Кириленко, М.Подоляк, Г.Маляр). Переважно спікер(к)и коментували війну та зовнішню політику (**у контексті війни в Україні ці теми доволі часто перетинаються**). В.Зеленський з огляду на посадові обов'язки коментував також внутрішню політику, економіку, соціальну та гуманітарну політику. Найчастіше коментував соціальну та гуманітарну політику прем'єр-міністр України Д.Шмигаль. Таку невелику кількість жінок у переліку ключових спікерів(-ок), серед яких найчастіше зустрічаються особи на керівних посадах, імовірно, можна вважати **прямим наслідком загального низького рівня репрезентованості жінок у владі**.

РИС. 2.6.
Ключові спікер(к)и

жінки/чоловіки

Співвідношення представництва статей в стереотипно «чоловічих» та «жіночих» темах.⁸

Хоч серед спікерів(-ок) стереотипно «жіночих» тем (культура, соціальна та гуманітарна політика) жінок дійсно більше, аніж серед стереотипно «чоловічих», але чоловіки домінують в українських медіа незалежно від тематичного розрізу. Соціальну та гуманітарну політику значно частіше коментують високопосадовці-чоловіки (63,89% спікерів-чоловіків проти 20% спікерок-жінок). Разом із тим, показник лідерок думок (під цим ми розуміємо людей мистецтва) удвічі вищий, ніж аналогічний серед лідерів думок-чоловіків. Втім, це вказує на те, що жінки-знаменитості більше привертають до себе увагу медіа – а разом із тим стають об'єктами дискримінації з боку недобросовісних медіа.

РИС. 2.7.

Співвідношення представництва статей в стереотипно «чоловічих» та «жіночих» темах

8 Поділ на «чоловічі» й «жіночі» теми базується на результатах медіамоніторингового звіту, підготовленого Міжнародною федерацією журналістів та ЮНЕСКО: White, A. (2009). 'Getting the Balance Right: Gender Equality in Journalism', International Federation of Journalists, Brussels. Посилання: https://unesdoc.unesco.org/in/documentViewer.xhtml?v=2.1.196&id=p:usmarcdef_0000180707&file=/in/rest/annotationSVC/DownloadWatermarkedAttachment/attachimport_8073aa57-f8d9-465b-869a-895b662ffca4%3F%3D180707eng.pdf&locale=en&multi=true&ark=/ark:/48223/pf0000180707/PDF/180707eng.pdf#%5B%7B%22num%22%3A83%2C%22gen%22%3A0%7D%2C%7B%22name%22%3A%22XYZ%22%7D%2Cnull%2Cnull%2C0%5D

A grayscale background image of a microscope, showing the eyepiece, objective lenses, and the base. The image is slightly blurred and serves as a backdrop for the text.

Розділ III

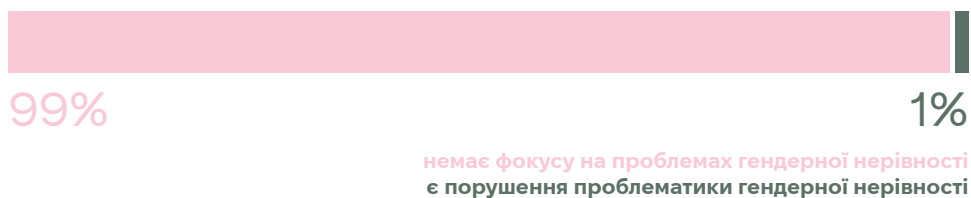
Характеристика дотримання гендерної рівності в національному телемарафоні «Єдині новини»

Частка матеріалів про гендерну проблематику у вибірці.

У матеріалах, що виходили в етері національного телемарафону, тема гендерної (не)рівності не є пріоритетною **(на відміну від актуальних воєнних та політичних тем, висвітлювати які покликаний марафон)** – здебільшого вона фігурувала через актуальні повідомлення про діяльність правоохоронних органів, коли ті розглядали справи щодо насильства. Основний канал комунікації цієї проблематики в марафоні – це 1+1, тоді як інші канали-виробники марафону практично не були помітні з такими матеріалами.

РИС. 3.1.

Частка матеріалів про гендерну проблематику у вибірці

У звітний період потрапили сюжети про ґвалтівників із відділку поліції в Кагарлику, яким винесли вирок за злочин, скоєний ще 2020 року; також було інформування про перебіг пізньої справи – щодо зґвалтування неповнолітньої дівчини на Закарпатті, де оскаржували занадто м'який вирок суду ґвалтівникам). Ще один сюжет стосувався поновлення на посаді виховательки, яку звільнили з дитячого садка за фото в купальнику, що начебто демонструвало, на думку керівництва закладу, аморальну поведінку. Фіксувалась одного разу увага до проблеми насильства під час збройного конфлікту – зі статистикою жертв агресії РФ, коментарями О.Зеленської та Д.Лубінця (офіційність була вирішальним чинником присутності спікерів на телебаченні разом з темою, яку вони коментували).

Співвідношення частки дискримінаційних та недискримінаційних повідомлень.

Журналіст(к)и телемарафону демонструють вищий рівень уваги до дотримання професійних стандартів (у частині недискримінації), ніж онлайн-ресурси нашої вибірки: тут не зафіксовано жодного матеріалу, що містив пряму дискримінацію. **Це можна пояснити увагою передусім до політичних та воєнних тем, де не могло йтися про зумисне дискримінаційне ставлення до героїв та героїнь за ознакою статі. У новинних блоках телемарафону немає світської хроніки, яка найчастіше виступає, як продемонстровано в попередньому розділі, чинником появи матеріалів з прямою дискримінацією.**

РИС. 3.2.

Співвідношення частки дискримінаційних та недискримінаційних повідомлень

100%

немає ознак дискримінації в матеріалі

Співвідношення уваги до чоловіків та жінок залежно від тематики повідомлень.

У сюжетах на тему війни звичним є вживання терміну «хлопці» як синоніму до «військовослужбовців», однак це не було відхиленням від поданих у сюжеті історій, оскільки **героями матеріалів про ситуацію на фронті якраз були передусім чоловіки, а ось про жінок, які воюють (і яких, за даними Міноборони, на передовій – тільки 5 тисяч), практично не йшлося.**

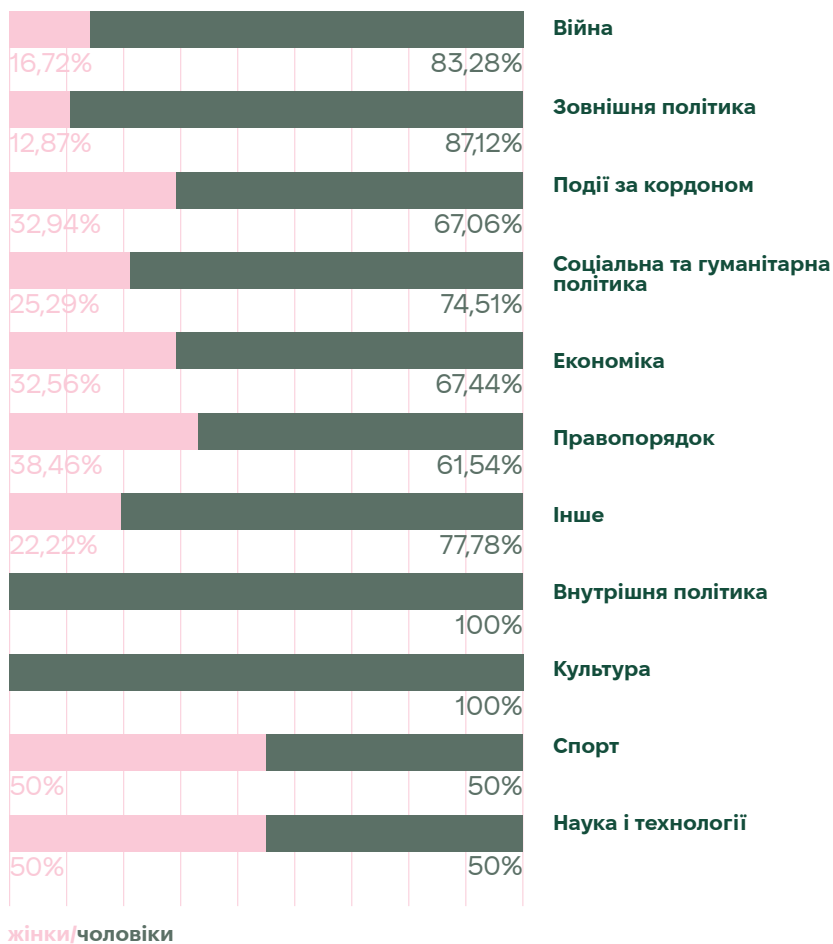
Ще один чинник домінування чоловіків (83,28% загалом з усіх матеріалів про війну) у цій темі – це заяви вищого військового та політичного керівництва держави (В.Зеленського, В.Залужного, О.Сирського тощо), а також офіційних військових речників (Ю.Ігнат, А.Ковальов, С.Череватий та інші), які доповідали про оперативне становище в зоні бойових дій чи повітряному просторі. Також долучалися повідомлення про обстріли, що коментувалися начальниками ОВА або мерами міст – теж здебільшого чоловіками (О.Синегубов, С.Лисак, В.Кличко, І.Терехов та інші).

Комунікацію зовнішньополітичного блоку в «Єдиних новинах» замикають на собі переважно Президент В.Зеленський та голова МЗС Д.Кулеба – відповідно, також чоловіки (87,12%). Чимало фігурує міністрів оборони – як вітчизняний міністр О.Резніков (чинний на момент звітнього періоду), так і його іноземні колеги (Л.Остін, С.Лекорню, Я.Надь), а також іноземні речники оборонних відомств (наприклад, П.Райдер як речник Пентагону), оскільки в марафоні передусім висвітлювалася тема передачі Україні зброї. До них долучався в цьому ж контексті (а також у розрізі співпраці з НАТО й саміту Альянсу у Вільнюсі, зокрема, до якого була прикута увага) генсек НАТО Є. Столтенберг.

Більшою (майже 33%) є вага жінок у соціально-гуманітарних темах (евакуація населення, прихисток українок за кордоном, відключення світла, епідеміологічна ситуація тощо – **у випадку з життям за кордоном це логічно, адже законно залишити країну під час війни мають право жінки, діти та люди похилого віку**), але там часто фігурують у якості спікерів невідомі ши-

РИС. 3.3.

Співвідношення уваги до чоловіків та жінок залежно від тематики повідомлень

рокому загалу люди – очевидиці, волонтерки, наймані працівниці, самозайняті особи тощо (детальніше про розподіл ролей у наступних діаграмах).

Також помітнішою (38,46%) є репрезентація жінок у темі економіки (цитували, зокрема, іноземних чиновниць – наприклад, представниць Єврокомісії, коли йшлося про допомогу українським фермерам або санкції, – а також деяких вітчизняних – до прикладу, К.Рожкову в розрізі макроекономічної ситуації) й культури, на яку припало 50% матеріалів із спікерками на першому місці (у період, коли висвітлювалася ситуація з виселенням УПЦ МП з Києво-Печерської Лаври, давали слово вірянкам УПЦ МП; загалом була прикута увага до різних посадових осіб культурної галузі – гендиректорки ЮНЕСКО О.Азуле, заступниці голови МКІП Г.Григоренко тощо). Так само видимими є жінки в темі технологій, надто коли вони впливають на повсякденне життя (давали слово, зокрема, вчительці англійської мови, яка для роботи активно користується TikTok і коментувала його можливу заборону).

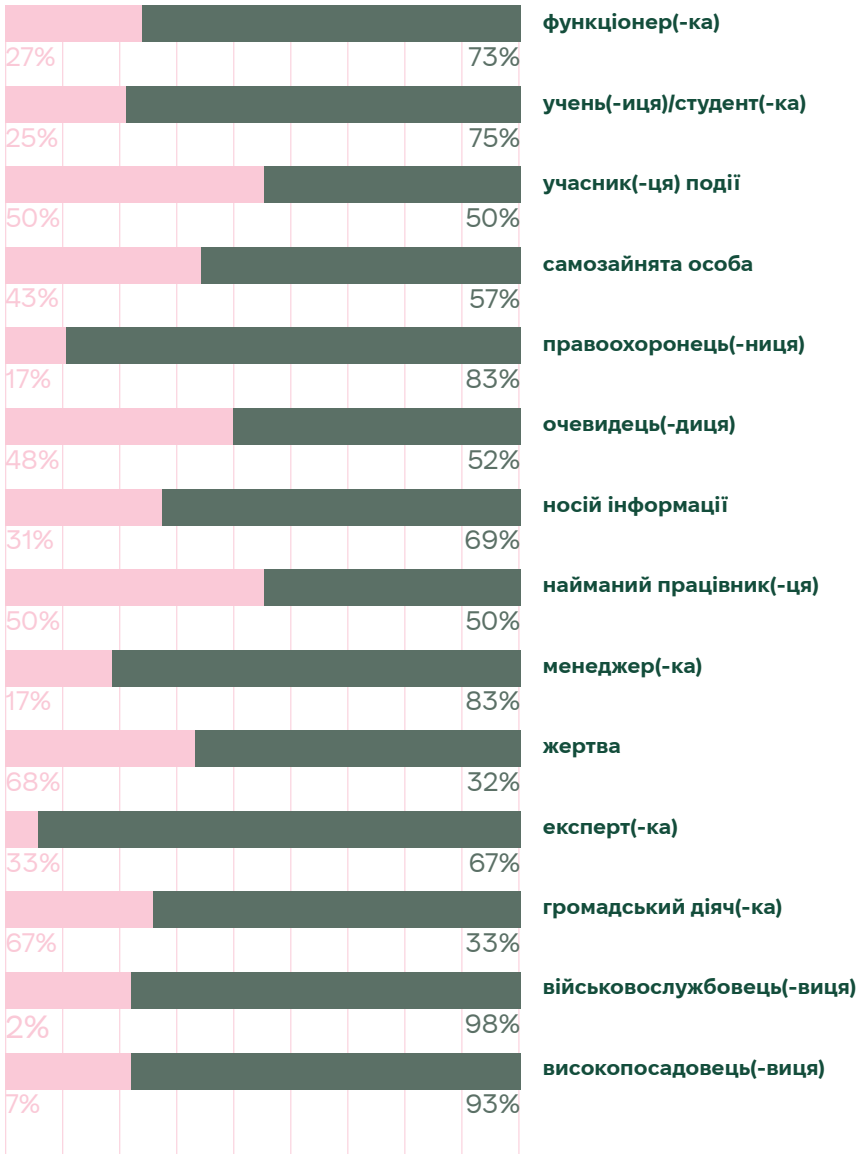
Співвідношення уваги до чоловіків і жінок залежно від їхніх ролей у матеріалах.

Картина гендерного балансу за ролями спікерів перегукується з зафіксованою в інтернет-виданнях: чоловіки домінують у категорії високопосадовців (понад 93%), при цьому вони репрезентовані широким колом керівників – президенти та голови урядів держав (надто коли прем'єр, якого цитують, є фактичним керівником держави за наявності в ній парламентської форми правління або монархії), голови президентських адміністрацій, начальники ОВА (вони майже винятково зосереджуються на оперативному коментуванні теми обстрілів), міністри, військово командування, керівники міжнародних організацій (наприклад, генсек НАТО Є.Столтенберг, який разом з міністром оборони США Л.Остіном часто цитується в розрізі військової допомоги Україні).

Доволі вагомим є представництво народних депутатів-чоловіків у внутрішньополітичному блоці: Д.Арахамія (в контексті закликів до регіонів не витрачати кошти на «бруківку» замість ЗСУ), Я.Железняк (через позбавлення мандата нардепа О.Трухіна). Ситуація зі спікерками, що репрезентували керівні посади, нагадує ту, що зафіксована була під час аналізу сегменту інтернет-видань: високопосадовиці найчастіше фігурують як коментаторки зовнішньої політики, й серед них також чимало іноземців – У.фон дер Ляен, Р.Мецола тощо. Однак є й помітні українські спікерки: віцепрем'єрка О.Стефанішина (коментує допомогу від ЄС), перша заступниця голови МЗС Е.Джапарова (фокусується на культурній дипломатії, темі покарання РФ за воєнні злочини).

РИС. 3.4.

Співвідношення уваги до чоловіків і жінок залежно від їхніх ролей у матеріалах

жінки/чоловіки

Військовослужбовиці в контексті виконання завдань на фронті не помітні так само, як і в інтернет-сегменті: жінки здебільшого коментують події війни на рівні носіїв інформації чи експертток, не будучи учасницями бойових дій (найчастіше в цій ролі фігурували Г.Маляр та Н.Гуменюк, що переказують ключові події війни, розповідають про ситуацію на фронті або про звільнення окремих населених пунктів – **останнє, зокрема, тривалий час було прерогативою саме Маляр**).

Вагома частка жінок у категоріях людей, які не ухвалюють рішення та/або не обіймають керівних посад: зокрема, це постраждалі під час обстрілів (68,4%) або очевидиці подібних атак (47,7%), що зустрічаються на першому плані в сюжетах з прифронтових міст (**чоловіків же в такому контексті відсувають на другий план – за усталеними стереотипами, вони не мають скаржитися, демонструвати свою слабкість чи беззахисність**). Високою є частка жінок серед самозайнятих осіб (42,9%) та найманих працівників/працівниць (50%), що фігурують часто в побутових темах – як-от комунальні послуги, ціни на продукти, робота малого бізнесу під час блекаутів осені 2022 – зими 2023 рр. (фіксувався коментар від майстрині манікюру про свою роботу без світла). Роль учасниць певної події скоріше фігурує епізодично – йшлося про вірянок УПЦ (МП), які збиралися чинити опір представникам ПЦУ та МКІПу (квітень 2023 року).

Винятком є громадські діячки (66,7%) – ті, що зазвичай не обіймають певних посад (що пов'язано з нижчим рівнем представництва жінок у різних органах влади та інституціях), але завдяки своїй авторитетності та розголосу можуть впливати на ухвалення певних рішень. Яскраві приклади – Г.Тунберг (мітинги проти екоциду після підриву Каховської ГЕС), О.Матвійчук (в контексті Нобелівської премії миру), О.Зеленська (коментувала тему російських воєнних злочинів). **Варто зазначити, що з огляду на високий «поріг» входження кожної теми в новинні блоки телемарафону, там практично не фігурували «лайтові» новини, орієнтовані на широкі маси (як-от про особисте життя зірок, світські події, розваги, концерти)**. Цю порожнечу заповнюють натомість різні соціально вагомі теми, в просуванні яких активними виявляються жінки.

Ключові спікер(к)и.

Найбільше представництво мають спікер(к)и, які представляють вище військово-політичне керівництво України (у топі спікерів – винятково чоловіки, які найбільше помітні саме тому, що вони частіше репрезентовані у владі). Широке коло питань охоплює В.Зеленський (5,37%) – здебільшого в темах війни та зовнішньої політики.

До переліку ключових спікерів увійшло чимало голів різних ОВА, які зосереджувалися на оперативній ситуації в своїх областях після російських обстрілів. Д.Шмигаль (1,6%) найчастіше зосереджувався на зовнішньополітичних питаннях (разом з В.Зеленським) та на соціалці (переважно в контексті відновлення міст після російських атак, епізодично – в контексті ліквідації наслідків підриву Каховської ГЕС, допомоги постраждалим людям). Військовий блок (Ю.Ігнат, О.Сирський, А.Юсов) коментує оперативну ситуацію на фронті, в повітряному просторі, в тилу ворога тощо.

Також час від часу фігурують іноземні комунікаційники (речник Пентагону П.Райдер, координатор зі стратегічних комунікацій Дж.Кірбі), яких об'єднує тема допомоги Україні. Додатково вони помітні за рахунок своїх коментарів на тему подій за кордоном (наприклад, візиту Сі Цзіньпіна до Москви) чи всередині своїх країн (ажіотажу, зокрема, набула історія з витоком секретних даних Пентагону). Найпомітніший іноземний спікер – Є.Столтенберг – коментує тему передачі Україні озброєння.

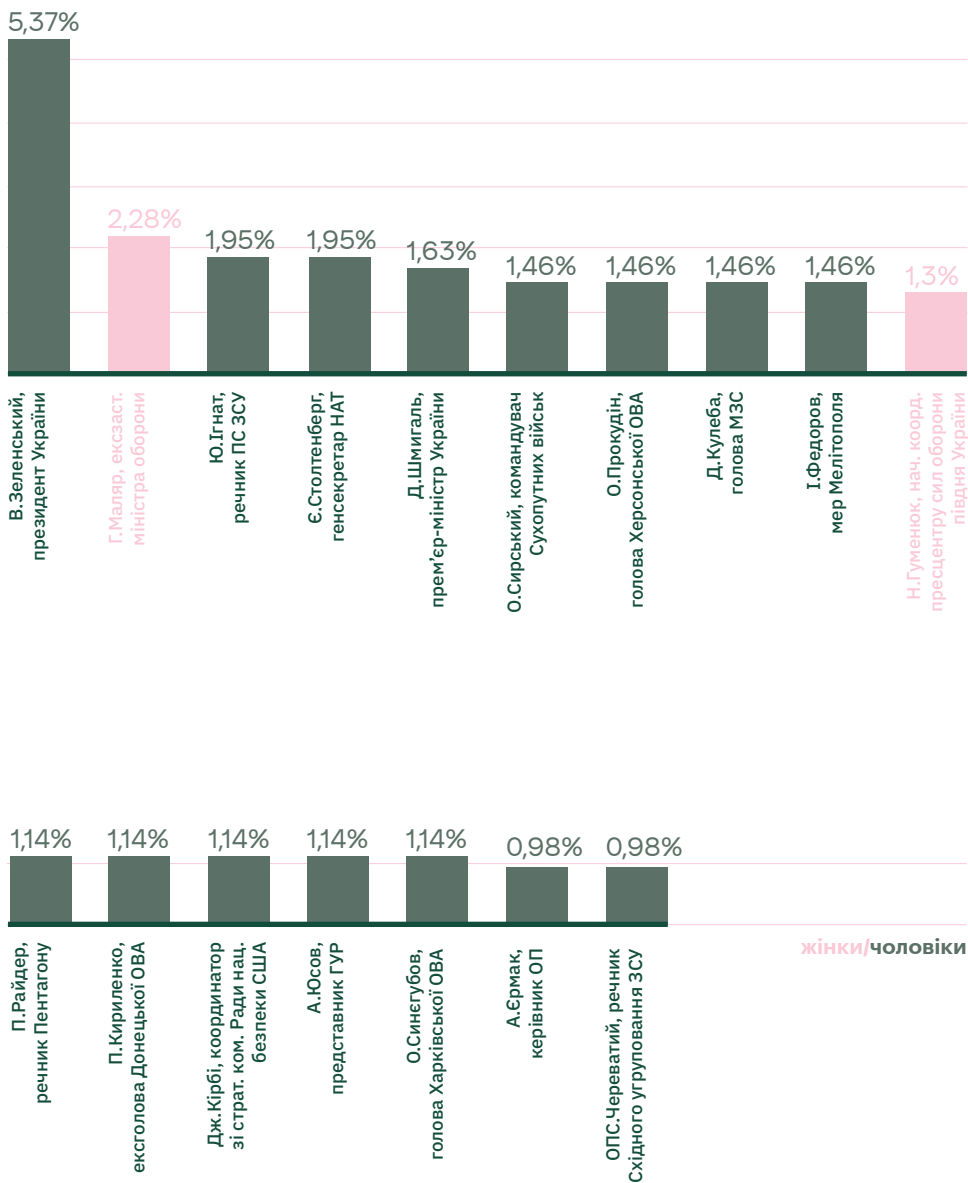
Серед ключових спікерок – лише дві українські військові речниці: Г.Маляр (2,28%, однак йде слідом за В.Зеленським за частотою поширення заяв) та Н.Гуменюк (1,3%).

Співвідношення представництва статей в стереотипно «чоловічих» та «жіночих» темах.

У «жіночих» темах (соціальні та гуманітарні питання, культура) частка процитованих спікерок є вдвічі більшою (майже 36% проти 17,8%), ніж у «чоловічих» темах (внутрішня та зовнішня політика, війна, економіка, зовнішня політика, правоохоронна діяльність). Але в усіх темах фігурує лідерство чоловіків. Помітними спікерами соціального блоку виступають Д.Шмигаль, Г.Галущенко, В.Кличко – через питання, пов'язані з енергопостачанням (особливо у світлі відновлення після російських обстрілів), водопостачанням, будівництвом певних соціально важливих об'єктів (наприклад, мер Києва коментував створення військового меморіального кладовища під Києвом).

РИС. 2.6.
Ключові спікер(к)и

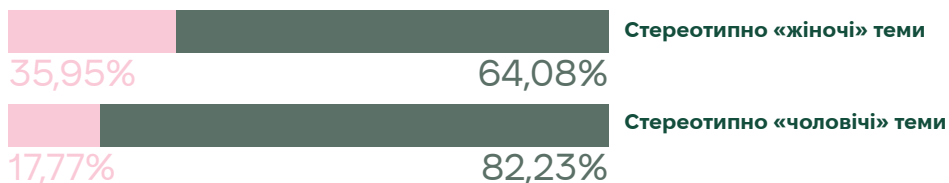

жінки/чоловіки

Загалом у соціальному блоці частка чоловіків-високопосадовців домінує над часткою жінок, що обіймають керівні посади в державних органах (96% проти 4%), але в громадському секторі переважають жінки (70% жінок проти 30% чоловіків). У стереотипно «чоловічих» темах жінками-спікерами виступають переважно ті, хто обіймає посаду речниць або офіційно виконує подібні функції на інших посадах (передусім Г.Маляр та Н.Гуменюк), також часто з-поміж жінок цитують місцевих мешканок як очевидиць обстрілів чи техногенних катастроф.

РИС. 3.6.

Співвідношення представництва статей в стереотипно «чоловічих» та «жіночих» темах

Розділ IV

Характеристика висвітлення теми гендерної рівності

4.1

Сегмент онлайн-медіа

Настрої повідомлень.

У дискусії переважає частка публікацій, де описуються порушення гендерної рівності, розглядаються ситуації, де жінки стикаються з проблемами. Найпопулярнішими виступають теми доцільності святкування 8 березня в Україні як свята «жіночності і краси», а також обмеження прав жінок, спричинені політичними рішеннями (Іран, Афганістан, Південний Судан). Частку позитиву складають повідомлення в контексті дотримання гендерної рівності, розглядаються успіхи у забезпеченні рівних прав для всіх гендерів та ін. Здебільшого це новини та статті, що стосуються заяв з приводу дотримання принципів рівноправ'я у різних аспектах життя (таких як умови, можливості доступу і оплата праці, а також рівність у спорті й громадсько-політичній діяльності) та стосовно того, що гендерна рівність офіційно визнана на законодавчому рівні. Крім того, значну частку дописів займає тема рівності чоловіків та жінок в ЗСУ.

РИС. 4.1.1.

Настрої повідомлень

Проблематика повідомлень.

Дискурс проблем гендерного рівноправ'я в медіа зазвичай сформований дискусіями на тему рівного представництва обох статей у різних сферах суспільного життя. Найбільшого охоплення отримала тематика гендерної рівності у спорті, громадсько-політичній та культурній діяльності (як-от дотримання гендерного балансу під час формування нового складу комітету [Шевченківської премії](#)). Також слід відзначити матеріали, що стосуються трудового процесу. У вибірці частіше траплялися теми забезпечення виконання принципів гендерної рівності [держслужбовцями](#), «[менструальних відпусток](#)», [рішенню](#) ЄС контролювати заробітні плати чоловіків та жінок та бажанню Binance вирівняти гендерний розрив у сфері [криптовалют](#). Разом із тим, у медіа обговорюється [дискримінація](#) жінок-військових, які вибули у відпустку по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку, порівняно з працівницями інших установ. Вагоме місце у звітному періоді займає питання рівності у відзначенні заслуг ([номінація](#) «Тайри» Держдепом США на міжнародну премію для жінок IWOC, [вручення](#) В.Зеленським нагород жінкам-військовослужбовцям, [премія](#) Women in Arts), що до певної міри може бути **проявом суспільного визнання важливості надання можливостей для самореалізації жінок у будь-якій сфері**. Одночасно наголошено й на [відсутності](#) в Харкові місць визнання жінок, які б не були спалюжені Росією чи радянською владою.

Під час опису проблеми стереотипних уявлень про жінок, їхні обов'язки та гендерні ролі, автори матеріалів переважно звертають увагу на те як змінилися нав'язані ролі чоловіків та жінок під час повномасштабного вторгнення Росії, пишуть про те як загальноприйняті кліше заважають жінкам будувати кар'єру та знижують їхню впевненість у своїх силах.

Прикладами оптимістичних зрушень виступають історії різних блогерів(-ок)/лідерів(-ок) думок про розподіл обов'язків між чоловіком та дружиною та створення образу «успішної мами» ([І. Мірошниченко](#), [Т. Пренткович](#)) і новина по те, що Міністерство рівності Іспанії запустило [застосунок](#) для розподілу домашніх обов'язків між членами (членкинями) родини.

Далі у звітний період потрапила одна з кричущих на той час проблем, що утворилась у контексті відзначення в Україні 8 березня. Автори матеріалів наголошували на важливості викоринення вбудованого радянським минулим стереотипу, що це свято «жіночності та краси», бо насамперед ця дата стосується Міжнародного дня боротьби за права жінок.

Що стосується питання законодавства про гендерну рівність в медіа акцентують увагу на прогалинах як в Україні (наприклад, критикують Закон про медіа за посилання на термін «сексизм», [визначення](#) якого відсутнє в українському законодавстві, на чому наголошує Комісія з журналістської етики), так і в світі ([блокування](#) Великою Британією закону про реформу гендерного визнання).

Не менш важливий аспект обговорення присвячений темі гендерної нетерпимості та утиску прав жінок, як наслідку політики. Зазначаються серйозні порушення з боку [Ірану](#), [Афганістану](#) і, своєю чергою, чітка відповідь ЄС у вигляді [санкцій](#). Також у медіа трапляється аналіз діяльності президента Туреччини Р.Ердогана, де вказується, що він заперечував засади рівноправ'я жінок та чоловіків.

Підтвердження дотримання гендерної рівності в ЗСУ ілюструвалося заявами Г.Маляр про роботу команди [радників](#) з гендерних питань і наголошенням на тому, що захищають права не тільки жінок, а й чоловіків. З іншого ж боку, наявна також значна проблема в жіночій медицині та речовому забезпеченні в ЗСУ.

→ ТЕМА СТАНОВИЩА ЖІНОК У ВІЙСЬКУ ЗАГАЛОМ ПЕРЕБУВАЄ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ЗАТІНКУ. ОДНАК НЕ МОЖНА СКАЗАТИ, ЩО ЦЯ ТЕМА Є ЗОВСІМ ДРУГОРЯДНОЮ – НАВПАКИ, ЇЇ АКТУАЛІЗАЦІЇ СПРИЯЄ ПОВНОМАСШТАБНА ВІЙНА І УСВІДОМЛЕННЯ, ЩО ЖІНКИ ПЛІЧ-О-ПЛІЧ З ЧОЛОВІКАМИ ЗАХИЩАЮТЬ БАТЬКІВЩИНУ, А ОТЖЕ – ПОТРЕБУЮТЬ НЕ МЕНШОЇ УВАГИ ДО СВОЇХ ПРОБЛЕМ.

Тема домашнього насильства демонструється даними від Нацполіції про звернення постраждалих та водночас проблемою замовчування таких ситуацій.

Далі розглянемо інший аспект – дискримінація жінок в медіа, що ілюструється невикористанням під час ефірів 28 квітня 2023 року фемінітивів марфоном «Єдині новини» та недотриманням гендерного балансу при запрошенні експертів (моніторинг за грудень 2022 року від «Детектор Медіа»).

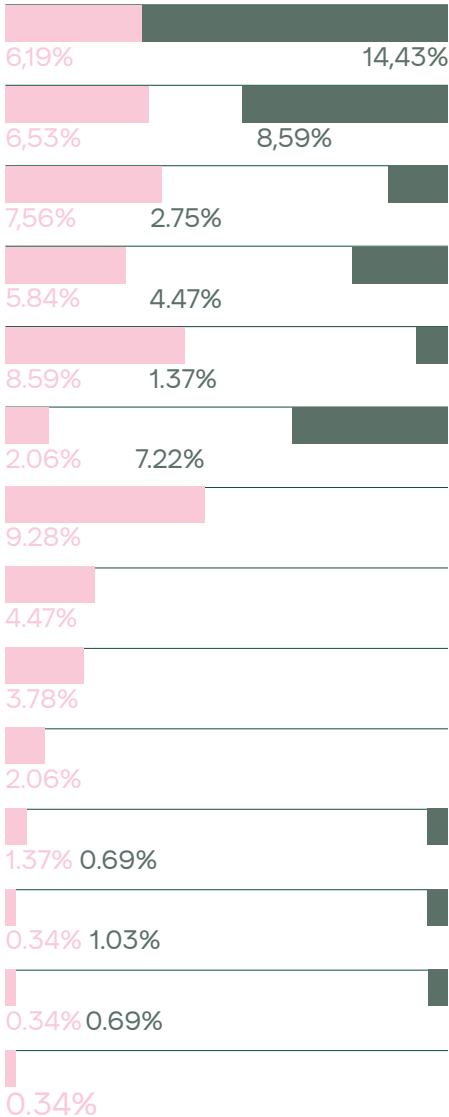
У питанні рівності у здобутті освіти та професійній підготовці автори звертали увагу на ситуацію в Афганістані, де університети відкрили [тільки для чоловіків](#). Також в медіа була помітною презентація Стратегії впровадження гендерної рівності у сфері освіти в Україні ([Закон і Бізнес](#), [Укрінформ](#)). Анонс цього заходу заздалегідь публікували онлайн-медіа, згодом фігурували підсумкові матеріали презентації.

Активно обговорювалась тема дискомфорту через протилежну статтю в одному купе/вагоні (новини про окремі вагони для жінок та чоловіків в [«Укрзалізниці»](#), з акцентом на проблемі сексуальних домагань до жінок – **ця тема активно просувалася саме в цьому звітному періоді**) та місці проживання ВПО (комфортне розселення у [шелтерах](#) для переселенців на Закарпатті).

У медіа порушується проблема лукізму та міфів про жіночу зовнішність (наявність [волосся](#) на тілі у жінки, [поява](#) міністерки Франції в журналі Playboy з меседжем, що жінка може робити зі своїм тілом те, що хоче сама). Автори обурливо писали про толерування зґвалтувань ([у підручнику](#) з Основ здоров'я для 8 класу присутній діалог з відповідними настановами, також розглядається ситуація у подружньому житті – винна жінка, бо повинна виконувати подружній обов'язок).

РИС. 4.1.2.

Проблематика повідомлень

песимістичний погляд на ситуацію

оптимістичний погляд на ситуацію

гендерна рівність у спорті, громадсько-політичній та культурній діяльності

гендерна нерівність у доступі до освіти та працевлаштуванні

8 березня як "день жіночності та краси", а не "день боротьби за права жінок"

законодавство про гендерну рівність

стереотипні уявлення про жінок, її обов'язки та гендерні ролі

дотримання гендерної рівності в ЗСУ

гендерна нетерпимість та утиск прав жінок, як наслідок політики

гендерно зумовлене насильство

гендерна дискримінація в медіа, дискримінація медійниць

лукізм і міфи про жіночу зовнішність

дискомфорт через протилежну стать в одному купе/вагоні/місці проживання ВПО

гендерна рівність у моді та товарах побуту

гендерна нерівність у шлюбі та стосунках

рівний доступ жінок та чоловіків до правосуддя

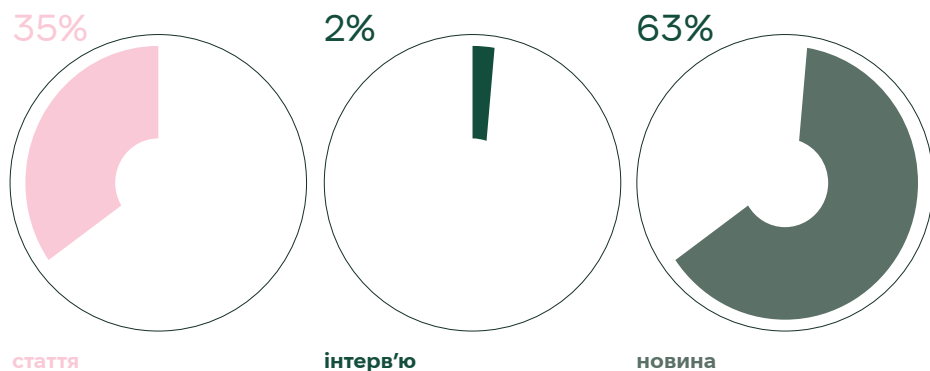
Дещо менше були помітними теми гендерної рівності у моді (дотримання відомих брендів гендерної рівності у нових колекціях), суперечності стосовно обов'язку жінки брати прізвище чоловіка після одруження тощо: **частина з цих тем (на кшталт обговорення нових колекцій відомих брендів одягу) видається в українських реаліях екзотикою, яка не є релевантною для широких мас.** Найменш помітною, але оптимістичною була тематика рівного доступу жінок та чоловіків до правосуддя, де Уряд [затвердив](#) план заходів з реалізації Концепції комунікації у сфері гендерної рівності (аналіз ситуації щодо доступу до правосуддя жінок та чоловіків, запровадження в системі підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації адвокатів та фахівців з надання безоплатної правової допомоги, вивчення питання щодо упередженого ставлення та дискримінації за ознакою статі, освітній курс для фахівців у сфері судочинства на тему гендерної рівності).

Жанрова специфіка повідомлень.

У висвітленні питань гендерної рівності протягом звітного періоду автор(к)и переважно використовують формат **новин** (63%), де розповідають про започаткування нових ініціатив для забезпечення рівноправ'я у сфері праці, суттєві порушення прав жінок у різних країнах, законодавчі рішення, що гарантуватимуть дотримання рівних прав та можливостей, матеріали про збільшення участі жінок у політиці та ін. **Статті** (35%) здебільшого були представлені висвітленням окремих проблемних питань, що ґрунтовно розкривались (вплив широкомасштабної агресії Росії на гендерні ролі, адаптацію жінок у нових реаліях війни, домашнє насильство, труднощі у побудові

РИС. 4.1.3.

Жанрова специфіка повідомлень

жінками кар'єри). Меншість публікацій були представлені у вигляді **інтерв'ю** (2%) і стосувались розмов з фахівцями (-чинями) про відчуття жінок в ЗСУ, зверхнє ставлення чоловіків на роботі.

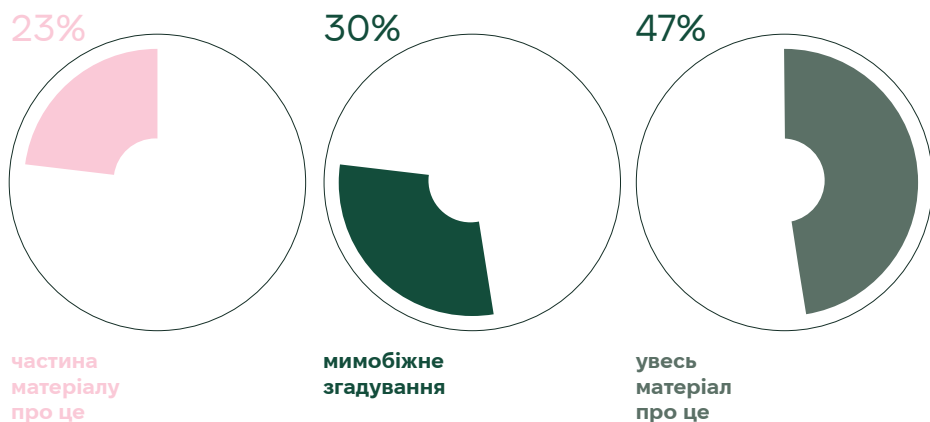
Глибина фокусування на тематиці.

Автор(к)и здебільшого присвячують темі гендерної рівності окремі матеріали, а в інших матеріалах не фокусуються на них (проблематика нерівності представництва жінок та чоловіків у політиці, бізнесі, історії постраждалих від домашнього насильства, відзначення заслуг жінок). Мимобіжні згадування характерні у випадках висвітлення законодавчих рішень з урахуванням в них засад гендерної рівності (реформа правоохоронних органів, закон України «Про рекламу» з європейськими директивами).

Також помітним у медіа було висвітлення даних дослідження, опублікованого всесвітньою правозахисною організацією «Центр репродуктивних прав», у результаті якого було встановлено, що біженки з України стикаються зі смугою перешкод, обмеженнями, плутаниною, стигмою та дискримінацією в Угорщині, Польщі, Румунії та Словаччині щодо послуг з охорони репродуктивного здоров'я та підтримки постраждалих від гендерного насильства.

РИС. 4.1.4.

Глибина фокусування на тематиці

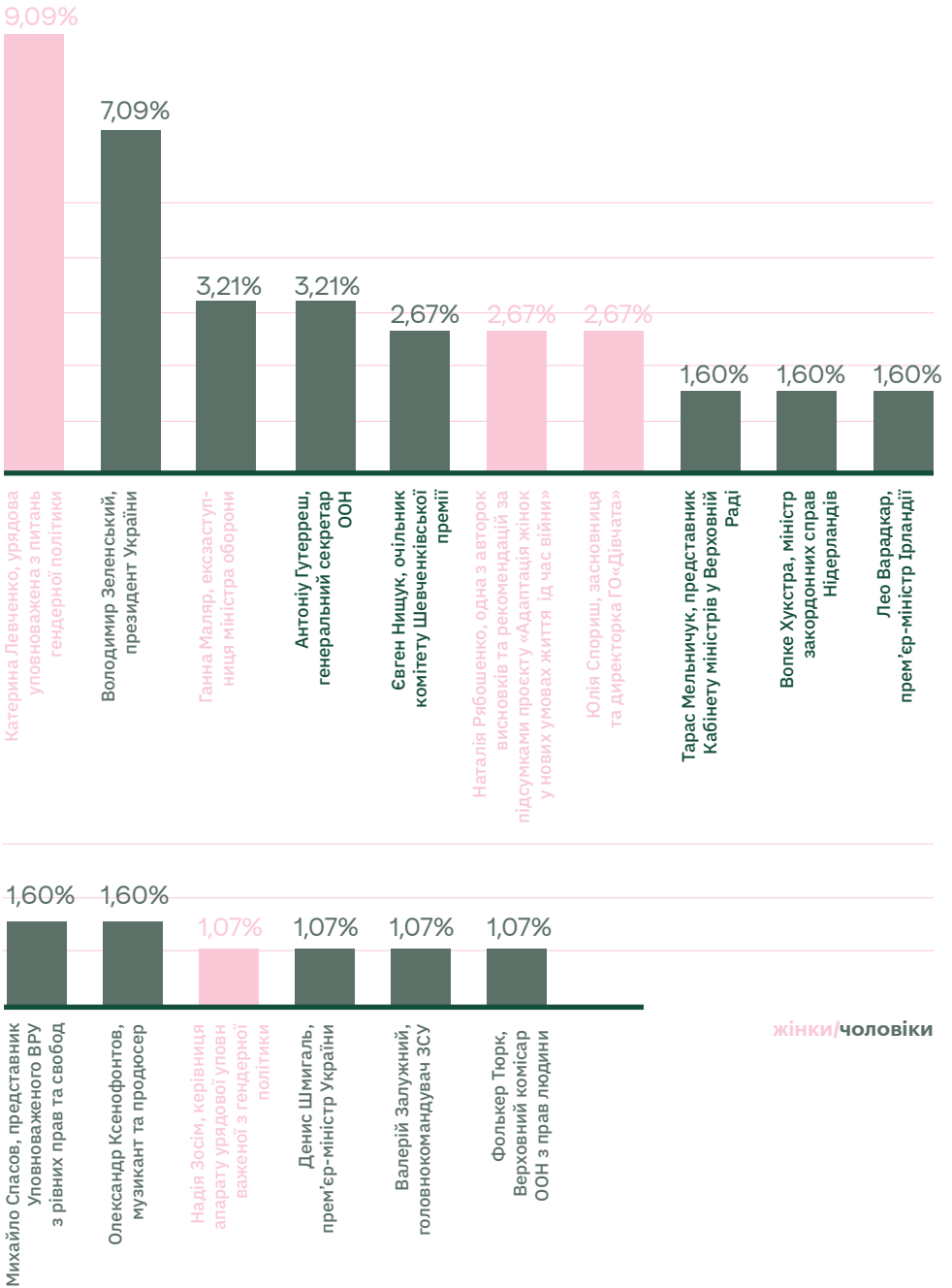
Спікер(к)и дискусії.

Серед спікерів(-ок) можна помітити переважання чоловіків (11 із 16), які представляють то цивільну та військову владу (В.Зеленський, Д.Шмигаль, В.Залужний, іноземні керманічі – на кшталт Л.Варадкара, В.Хукстра), то культуру (Є.Нищук, О.Ксенофонов). Головним чином у медіа цитуються висловлювання політиків і чиновників стосовно проблем та досягнень рівноправ'я. До прикладу, В.Зеленський (7,49%) заявляв про дотримання демократичних цінностей, водночас генсек ООН А.Гутерріш (3,21%) робив наголос на невтішних перспективах у формуванні рівноправного середовища. В.Залужний (1,07%) паралельно з Г.Маляр (3,21% від кількості повідомлень, що містили цитування) комунікував дотримання рівноправ'я в ЗСУ через вдячність жінкам, які служать на передовій. Тим часом заступниця міністра оборони коментувала формування команди радників з гендерних питань і озвучувала статистику щодо кількості жінок, які наразі служать у війську.

Що ж до культури, то Є.Нищук (2,67%) був помітний епізодично зі своїми обіцянками сформувати новий склад комітету Шевченківської премії з дотриманням гендерного балансу (на тлі скандалу довкола цієї премії в березні 2023 року), а О.Ксенофонов (1,6%) у контексті Євробачення як музичного конкурсу, що пропагує, зокрема, ідеї гендерної рівності (це було актуально в травні 2023 року, коли конкурс організувала Велика Британія від імені України – переможниці попереднього року).

Лідирує (витісняючи на другий план усіх спікерів-чоловіків) за кількістю цитувань і демонструє розкриття найбільш обширного спектру тем Урядова уповноважена з питань гендерної політики К.Левченко (9,09%): забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на державній службі України, гендерна рівність у сфері освіти, проблеми в медицині для жінок та речовому забезпеченні в ЗСУ та зміни гендерних ролей під час повномасштабного вторгнення. Інші спікерки в топі за кількістю цитувань (Н.Рябошенко, Ю.Спориш тощо) також пов'язані здебільшого з правозахисною діяльністю – на державному рівні (як уповноважені різних органів влади) чи в громадському секторі.

РИС. 4.1.5.
Ключові спікер(к)и

жінки/чоловіки

4.2

Марафон «Єдині новини»

Настрої повідомлень.

До позитиву можна зарахувати привітання з 8 березня від [В.Зеленського](#) та [Генштабу ЗСУ](#), де вони запевняли, що розуміють великий внесок жінок у розбудову сектору безпеки і оборони. У сегменті негативу найпомітнішими є [інтерв'ю](#) голови Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення О.Герасим'юк, у якому зазначені проблеми репрезентації жінок у медіа, [телесюжет](#) журналістки «Вікна» К.Павлишин стосовно дня захисту прав жінок та тематика домашнього насильства і віктимблеймінгу.

РИС. 4.1.1.

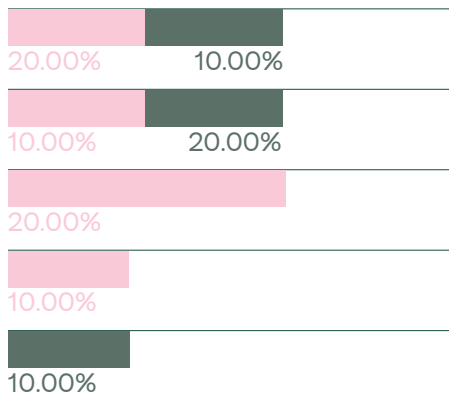
Настрої повідомлень

Проблематика повідомлень.

Найпомітнішими проблемами, висвітленими в телемарафоні, є дотримання гендерної рівності в ЗСУ (новини про проведення [Українського Жіночого Конгресу](#) у Києві, що був присвячений жінкам у сфері безпеки та оборони) й відзначення 8 березня (сюжет журналістки «Вікон» К.Павлишин про справжню мету, а не нав'язану СРСР). Рівнозначно розглянуті проблеми толерування зґвалтувань (кейс про [слабке покарання](#) кривдників за зґвалтування 14-річної дівчини на Закарпатті), гендерної дискримінації в [медіа](#) (виокремлення «жіночих» та «чоловічих» тем для обговорення, нерівність представлення експертів), домашнього насильства (новина про [авто](#) для психологів, мобільні бригади яких проводять консультації для потерпілих від домашнього насильства на деокупованих територіях) та [законодавства](#) про гендерну рівність.

РИС. 4.2.2.
Проблематика повідомлень

8 березня як "день жіночності та краси", а не "день боротьби за права жінок"
дотримання гендерної рівності в ЗСУ

домашнє насильство

гендерна дискримінація в медіа

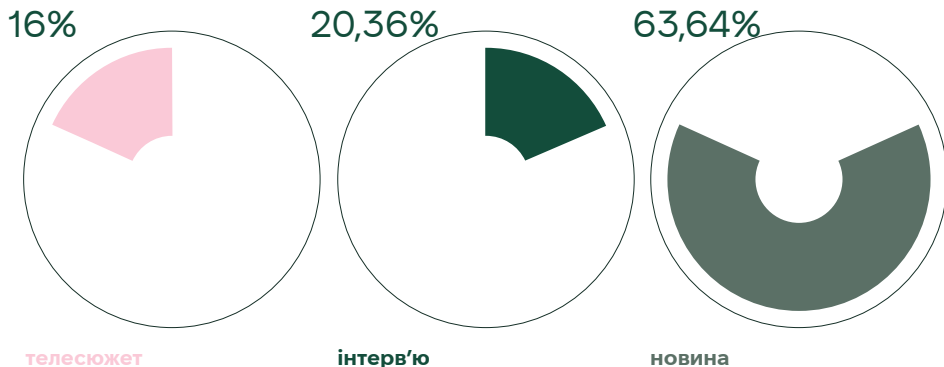
законодавство про гендерну рівність

(відсотки характеризують частку кожної тональності щодо кожної теми у загальній вибірці щодо гендерної рівності)

Жанрова специфіка повідомлень.

Здебільшого, під час звітнього періоду переважав формат новин (звернення В.Зеленського, привітання Генштабу, проведення жіночого конгресу), інтерв'ю характеризувались розмовою з експерт(к)ами в різних галузях (О.Герасим'юк, Т.Злобіна) з обговоренням шляхів вирішення проблем. Найменш помітною була форма телесюжету (за досліджуваній період він стосувався суперечок на тему 8 березня). Водночас нагадаємо про обмеження нашої вибірки, яка стосувалася тільки новинних блоків марафону, а тому не включала інтерв'ю, які могли відбуватися частіше в інших ефірних відрізках.

РИС. 4.2.3.
Жанрова специфіка повідомлень

Глибина фокусування на тематиці.

У марафоні зустрічаються згадування теми гендерної рівності різного ступеня фокусності – від повного занурення в проблему (40%) до побіжного (30%). Другий тип згадок притаманний для привітань високопосадовців з 8 березня, перший – для тих, що детально розкривають певну тему (наприклад, успадковані з СРСР стереотипи про «свято краси» 8 березня, тема гендерної рівності в ЗСУ). Частково про такі питання згадують у розмовах, де тема гендерної рівності є частиною ширшого контексту (наприклад, інтерв'ю з О.Герасим'юк про поточне становище в українських медіа).

РИС. 4.2.4.

Глибина фокусування на тематиці

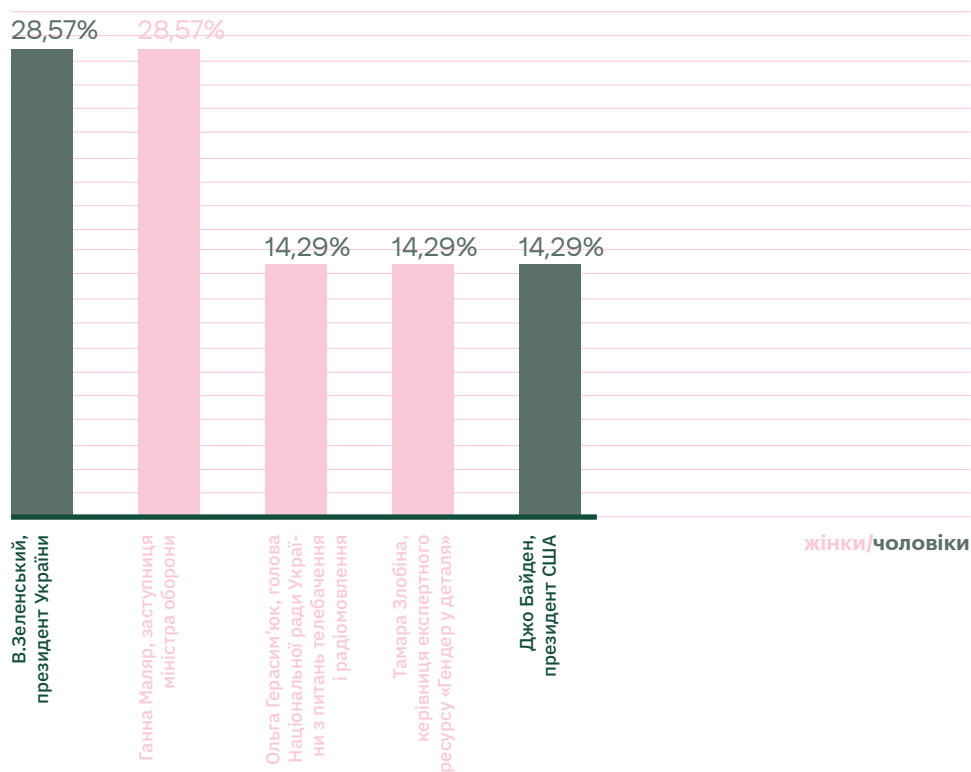
Спікер(к)и дискусії.

Варто відзначити, що найпомітнішими спікер(к)ами у звітному періоді одночасно виступають чоловік та жінка, що є українськими високопосадов(и)цями (В.Зеленський та Г.Маляр, в яких по 28,57%). У телемарафоні цитували їхні заяви з різних тем. До прикладу, Г.Маляр під час жіночого конгресу зазначила, що існують певні прогалини у забезпеченні рівних можливостей для жінок-військовослужбовців (відсутність підвищення жінок у посадах, навіть якщо на це є всі підстави). Дещо менше охоплення (по 14,29%) у О.Герасим'юк та Т.Злобіної, які, до речі, були єдиними спікерками, спілкування з якими проводилось у форматі інтерв'ю. О.Герасим'юк описала аспекти пред-

ставлення жінок у медіа, наголошуючи на позитивній динаміці українських медіа на шляху до гендерного балансу, проте вказала на реальні проблеми, а Т.Злобіна відстоювала думку, що у гендерному насильстві, що зумовлене стереотипами, пов'язаними зі статтю, винен завжди кривдник, у той час, як в українському суспільстві наявна проблема віктимблеймінгу (коли, навпаки, винною в насильстві вважається потерпіла від нього).

Хоч у Дж.Байдена як спікера з теми гендерної рівності за період аналізу показник охоплення помітний 14,29%, він лише мимобіжно зазначив, що при переобранні на другий термін буде і надалі боротись з гендерною нетерпимістю, а не підтримувати її, як Д.Трампа (посилання на твердження самого Дж.Байдена).

РИС. 4.2.5.
Ключові спікер(к)и

Розділ V

Характеристика висвітлення теми гендерно зумовленого насильства (Gender-based violence, GBV)

5.1

Сегмент онлайн-медіа

Настрої повідомлень.

Передбачувано в дискурсі насильства переважає песимізм. Негативні емоції спрямовані на злочинців. Оптимістичні публікації пов'язані із конструктивними рішеннями щодо попередження насильства, зокрема – щодо рішення «Укрзалізниця» влаштувати жіночі купе. Щоправда дискусія щодо цього має і негативні конотації, але здебільшого обговорення жіночих купе вітається. Також позитивні емоції викликають звістки про встановлення справедливості – покарання злочинців, винесення довгоочікуваних вироків.

РИС. 5.1.1.

Настрої повідомлень

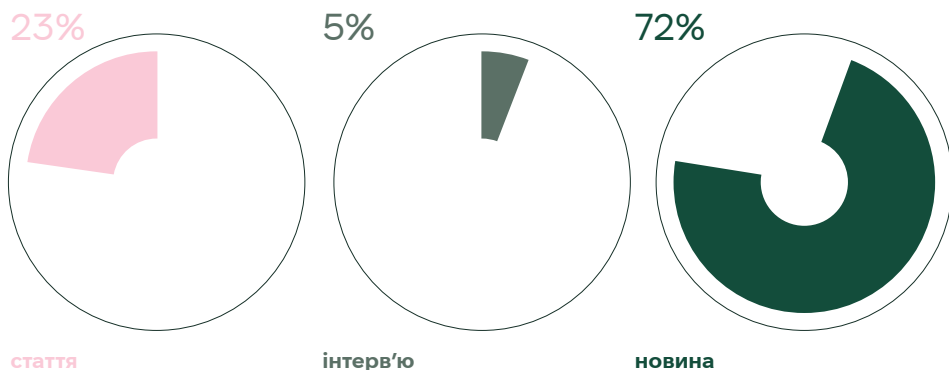

Жанрова специфіка повідомлень.

Здебільшого це новини про скоєний злочин, представлення звинувачення прокурорами, винесення вироку. Багато уваги привертає серед повідомлень про події за кордоном процес над президентом США Д.Трампом, де його звинувачують в сексуальному насильстві. У статтях автори публікують маніфести свого ставлення до ситуацій насильства: наприклад, С.Суббота засуджує ґвалтівників із Закарпаття, в іншому матеріалі критикують телебачення як таке, що нормалізує насилля. Нерідко зустрічаються розгорнуті розповіді про відомих жінок, що пережили насильство (Т.Тернер), їх подають як певні рольові моделі для інших жінок із таким же досвідом. Приділяли увагу подекуди й резонансним історіям в Україні (серед найпомітніших – кейс зі зґвалтуваннями жінок на «п'яних вечірках» у Києві). Відчутні спекуляції в новинах на темі педофілії: повідомлення надто емоційні, не надають фактів (наприклад, «наркоман йшов за закладкою, зустрів дівчину та зґвалтував її в ліфті»). Такі новини, хоча й можуть бути достовірними, мають характер залякуючих, таких, що створюють загальний фон тотальної небезпеки (здебільшого російські медіа).

РИС. 5.1.2.

Жанрова специфіка повідомлень

Глибина фокусування на тематиці.

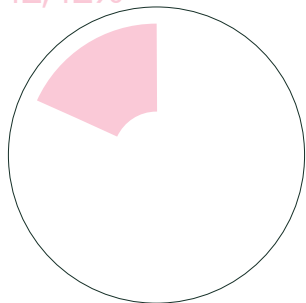
Повідомлення в онлайн-медіа за тематикою насильства як правило мають розгорнутий опис ситуації, включають коментарі від представників слідчих органів, потерпілих та осіб, що скоїли насильство. Значна частина новин стосується ситуацій, що набули великого розголосу, як то: зґвалтування дівчини з Закарпаття трьома хлопцями, скандальної вечірки, де дівчатам дали

снодійне, а потім згвалтували. Є значна кількість згадок щодо випадків педофілії. Частково повідомляють про подробиці злочинів в повідомленнях з суду, а також від прокурорів, уповноважених з прав людини при ВР. Побіжні згадування нерідко стосуються обговорення поведінки зірок – наприклад, сексуальних скандалів Потапа або розмірковувань учасниць телевізійних шоу, як мають заличатися чоловіки до жінок (як-от учасниці шоу «Холостячка» К.Мішиної).

РИС. 5.1.3.

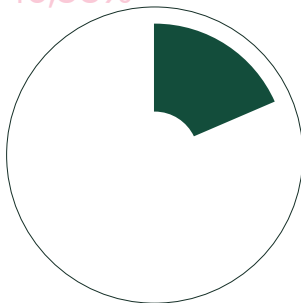
Глибина фокусування на тематиці

12,42%

частина матеріалу про це

10,33%

мимобіжне згадування

77,25%

увесь матеріал про це

Спікер(к)и дискусії.

У лідерах – В.Зеленський, проте акцент на неприпустимості насильства побіжний, йдеться передусім про проблематику російських воєнних злочинів (паралельно О.Зеленська, використовуючи статус першої леді, озвучує злочини в Бучі, насильство щодо жінок та дітей з боку окупантів). Доволі помітною була Дж.Керролл – матеріали цитували її в контексті звинувачень на адресу Д.Трампа в сексуальному насильстві щодо неї (у травні 2023 року суд визнав провину експрезидента США). Прокурор(к)и, представники(-ці) поліції висвітлюють факти насильства, затримання злочинців, винесення вироків та обставини покарання. Психіатри, психологи говорять про наслідки та необхідність попередження насильства та ставлення до потерпілих (необхідність дотримання етики спілкування тощо). Помітними спікер(к)ами стають люди культури та шоу-бізнесу в зв'язку із проведенням спеціальних подій, присвячених війні та досвіду переживання насильства. «Холостячка» К.Мішина давала поради про те, як «відшити» чоловіка-залицяльника (її активно цитував Знай.ua), Н.Каменських коментувала, серед іншого, пісню свого чоловіка Потапа «Волонтер» із непристойним сексуальним підтекстом.

РИС. 5.1.4.

Ключові спікер(к)и

жінки/чоловіки

5.2

Марафон «Єдині новини»

Настрої повідомлень.

Тут дещо переважає саме негатив – через фокус на засудженні, обуренні, гніві в різних спікерів(-ок), зокрема – у потерпілих від насильства. Проте сильного оптимізму надають новини щодо винесення вироків злочинцям в суді, зокрема оскарження поблажливого вироку в резонансній справі ґвалтівників з Закарпаття.

РИС. 5.2.1.

Настрої повідомлень

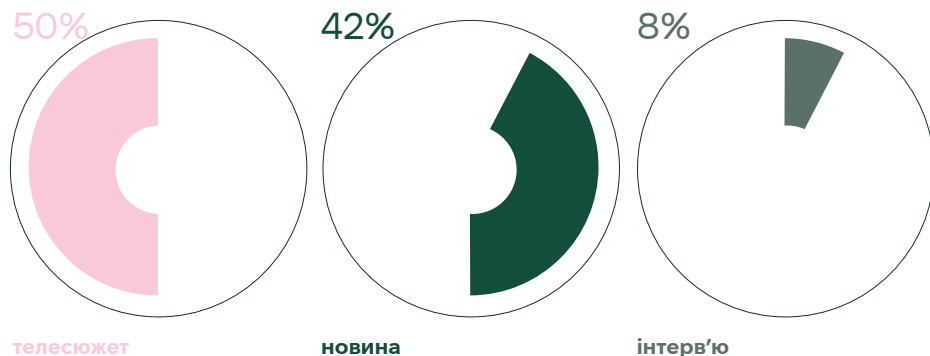

Жанрова специфіка повідомлень.

Формат марафону не передбачає розмаїття жанрів, їхній вибір продиктовано необхідністю підтримувати динаміку ефіру. В рівній мірі чергуються новини та телесюжети, до яких додаються інтерв'ю. У новинах обговорюють оперативно перебіг найрезонансніших судових процесів над ґвалтівниками (як-от справа щодо 14-річної дівчинки з Закарпаття, раніша історія зі зґвалтуванням жінки в поліцейському відділку Кагарлика або ж звинувачення на адресу Д.Трампа через те, що він домагався колумністки відомого видання). Аналогічні теми розкриваються в репортажах, які систематизують накопичену інформацію і надають слово потерпілим від насильства, які в межах сюжетів мають змогу більше розповісти про пережитий досвід. Частково йдеться про питання допомоги потерпілим.

РИС. 5.2.2.

Жанрова специфіка повідомлень

Глибина фокусування на тематичі.

Тема гендерно зумовленого насильства в марафоні «Єдині новини» загалом фігурує нечасто, лише у вигляді конкретних історій з фокусом на скоєному насильстві, які значною мірою з'явилися на телебаченні, за нашими міркуваннями, через те, що вони набули розголосу в суспільстві, й журналісти телеканалів не могли оминати такі теми. Або ж трапляються інтерв'ю з експерт(к)ами, що коментують тему насильства в актуальному контексті (наприклад, з Т.Злобіною, заяви якої транслювалися на тлі кейсу зі зґвалтуванням дівчинки на Закарпатті). Часткова фокусованість на темі гендерно зумовленого насильства була в одному з матеріалів про біографію Д.Трампа (в контексті його президентських амбіцій; згадка була про епізоди, пов'язані зі звинуваченнями в харасменті).

РИС. 5.2.3.

Глибина фокусування на тематичі

Спікер(к)и дискусії.

Слово надається представникам(-цям) органів безпеки, поліції, прокуратури та відповідних департаментів влади. У якості експертів звертаються до спікерів(-ок) громадських організацій, спеціалістів(-ок). Репортажі про розслідування випадків гендерно зумовленого насильства в Україні часто звертаються до коментарів родичів(-ок) потерпілих від насильства (мова йде про неповнолітніх дітей), при цьому іноді також траплялися коментарі безпосередньо потерпілих (а саме – потерпілої дівчинки з Закарпаття, яка погодилася говорити з кореспонденткою, приховавши обличчя з міркувань безпеки). Іноді, щоправда, зверталися до слів підозрюваних на суді (А.Ярина коментував звинувачення в організації вечірок, де ґвалтували непритомних жінок: мовляв, організатори вечірки через її трансляцію в мережі збирали кошти на ЗСУ). Епізодично тему окремих вагонів у потягах (у фреймінгу запобігання насильству) коментувала представниця «Укрзалізниці». Політконсультант Д.Васильєв при

РИС. 5.2.4.

Ключові спікер(к)и

жінки/чоловіки

Розділ VI

Характеристика висвітлення теми гендерно зумовленого насильства (Gender-based violence, GBV)

6.1

Сегмент онлайн-медіа

Настрої повідомлень.

В аналізованих медіапублікаціях частіше йдеться про самі по собі злочини на ґрунті СНПК (констатується наявність цієї проблеми), ніж про позитивні практики вирішення цієї проблеми, притягнення до відповідальності злочинців. Публікації першого типу тут умовно позначені як негативні, публікації другого типу – як позитивні. Журналіст(к)и пишуть матеріали, де згадують епізоди насильства у період окупації та безпосередньо на лінії зіткнення, й вони не приховують свого особистого обурення цими інцидентами. Це свідчення постраждалих та очевидців(-иць) злочинів, повідомлення органів влади про відкриті кримінальні провадження, заяви міжнародних інституцій про задокументовані злочини.

РИС. 6.1.1.

Настрої повідомлень

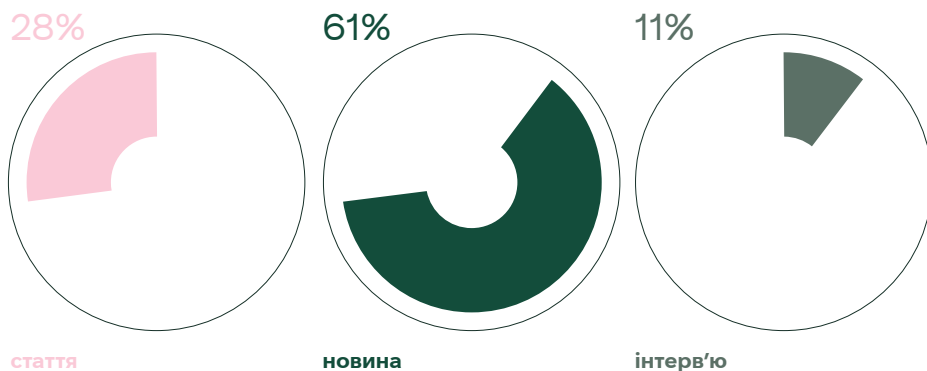
Позитивні практики вирішення проблеми фіксувалися в матеріалах, де писали про вироки для винуватців злочину та залучення третіх країн до розслідування правопорушень. До прикладу, до федеральної прокуратури Німеччини подано заяву про зґвалтування українки російськими військовими. Заяву від імені постраждалої подали адвокати правозахисної організації “Європейський центр конституційних прав та прав людини” (ECCHR) спільно з “Українською правовою консультаційною групою” (ULAG). Значна частка публікацій присвячена опису процедури фіксації та документування злочинів, які організують як в Україні, так і закордоном. Помітні матеріали щодо програм підтримки для постраждалих, відкриття центрів допомоги врятованим та поради психологів(-гинь). Значна частка оптимістичних новин – це заяви західних лідерів(-ок) щодо необхідності розслідування злочинів режиму В.Путіна та створення для цього спецтрибуналу.

Жанрова специфіка повідомлень.

Більшість публікацій з теми комунікувалися у формі пресрелізів посадовців, правоохоронних органів чи заяв українських та західних політиків. У статтях переважно розкриваються поняття діяльності міжнародного трибуналу чи допомоги постраждалим, фіксації та документуванню злочинів, а також розповідають історії вразливості. Герої інтерв'ю ділилися особистим досвідом, розповідали власний досвід в окупації чи на фронті. Частина цих матеріалів – це вузькопрофесійні розмови з експерт(к)ами в цій галузі: А.Куликов для “Інтерфакс-Україна” розповідає про журналістські стандарти в умовах війни та особливості висвітлення воєнних злочинів; фігурує також переклад розмови Бет Ван Шаак з IWPR про досвід правосуддя в попередніх конфліктах та форми підтримки США на сьогодні; Г.Моррісон в “Урядовому кур’єрі” розповідає про можливість створення спецтрибуналу, який заочно судитиме Росію за злочин агресії; О.Матвійчук на “Українській правді” розповідає про правозахисників, що захищають права людей у час війни.

РИС. 6.1.2.

Жанрова специфіка повідомлень

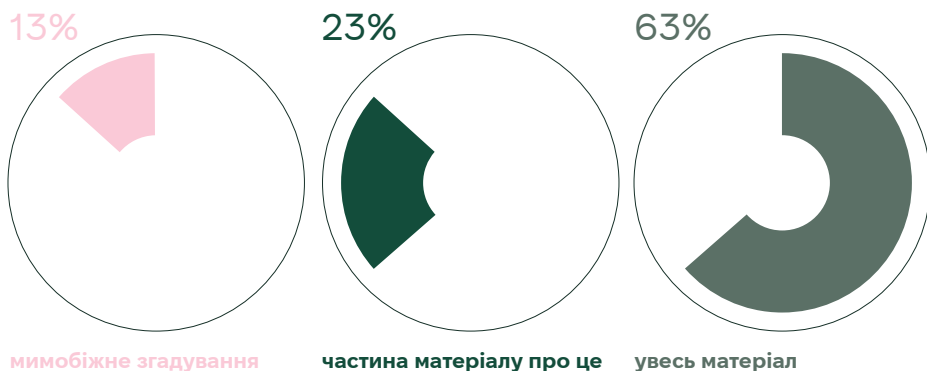

Глибина фокусування на тематиці.

Автор(к)и в більшості присвячують темі окремі публікації, а в інших порушують проблему рідко. Вони згадують деталі, описують обставини й місце вчинення злочину. Публікації, де не згадується конкретний злочин, але автор акцентує на злочинах Росії у загальному сенсі, частіше приділяють цьому декілька абзаців (у контексті міркувань про російську ідеологію, сенс боротьби за власну незалежність та фізичне існування, документування російських воєнних злочинів у цілому та співпраці з міжнародними інституціями щодо покарання росіян за такі злочини). Те ж саме можна сказати і про публікації, де насилля згадується мимобіжно.

РИС. 6.1.3.

Глибина фокусування на тематиці

Спікер(к)и дискусії.

Ключові спікер(к)и, які комунікували тему насильства під час війни, – це здебільшого представники(-ці) влади (зокрема, Офісу генпрокурора). Вони озвучують факти вчинення злочинів, їх розслідування та притягнення винних до відповідальності. Помітні й особисті свідчення потерпілих, заклики до міжнародних інституцій не ігнорувати злочини проти цивільних. Очільниця спеціалізованого управління з організації розслідування СНПК Офісу Генерального прокурора І.Діденко звітувала щодо кількості зафіксованих випадків СНПК (на її ж статистику посилалася згодом О.Зеленська під час конференції United for Justice, про яку писали в ЗМІ) та давала коментар New York Times щодо моделі поведінки окупантів на захоплених територіях. Прокурор Ю.Белоусов розповідає про діяльність Офісу Генпрокурора, специфіку роботи прокурорів, що розслідують злочини росіян, і перспективи притягнення злочинців до відповідальності. Він дав розгорнуте інтерв'ю для LB.ua. А.Костін комунікує розслідування стосовно злочинів, що були скоєні російськими військовими в період окупації, і відповідну статистику щодо цього. Здебільшого це публікації про факти фіксації та документування злочинів, заклики до міжнародних інституцій підтримати розслідування справ та створення додаткових механізмів притягнення воєнних злочинців РФ до відповідальності. Пенсіонерка Любов з Херсона поділилася власними свідченнями російських злочинів у Конгресі США: побиття, погрози зґвалтування та вбивства (УП, Укрінформ). Розповіді про злочини росіян (зґвалтування тощо) фігурують в інтерв'ю з українськими військовими (наприклад, з бійцем Інтернаціонального легіону).

Д.Герасимчук помітна за рахунок демонстрації членам Радбезу ООН відео-запису зі свідченнями українських дітей, які перебували в російських таборах і були повернуті на Батьківщину. В.Кличко у зверненні до Міжнародного олімпійського комітету закликав не дозволяти російським спортсменам брати участь у грі.

РИС. 6.1.4.
Ключові спікер(к)и

жінки/чоловіки

6.2

Марафон «Єдині новини»

Настрої повідомлень.

Телемарафон «Єдині новини» найбільше згадував злочини сексуального насильства під час окупації Київщини. «1+1» розповідає про повідомлення про підозру російським військовим, що ґвалтували жінок та дітей. Сюжет доповнюють свідченнями потерпілих та представників Офісу Генпрокурора. Ця категорія злочинів згадується і в сюжетах ICTV. На «Ми – Україна» комунікували ідею створення міжнародного трибуналу для В.Путіна з коментарем А.Костіна та М.Маккола під час зустрічі в Бучі.

РИС. 6.2.1.

Настрої повідомлень

Жанрова специфіка повідомлень.

У більшості телеканали формували короткометражні сюжети, присвячені темі насильства під час війни: часто – з використанням коментарів потерпілих чи представників влади, включень із тематичних заходів. Сюжети переважно закінчуються оптимістично, бо акцентують увагу або на факті розслідування злочину, або на діях влади щодо залучення міжнародних механізмів розслідування. Формат інтерв'ю менше висвітлював тему насильства. Героїні матеріалів згадували злочини побіжно і здебільшого у контексті більш широких розмов про російську агресію.

РИС. 6.2.2.

Жанрова специфіка повідомлень

Глибина фокусування на тематиці.

Побіжне згадування фактів насильства у період війни притаманне формату інтерв'ю. Однак більшість сюжетів не перемикає увагу від теми насильства впродовж усього хронометражу.

РИС. 6.2.3.

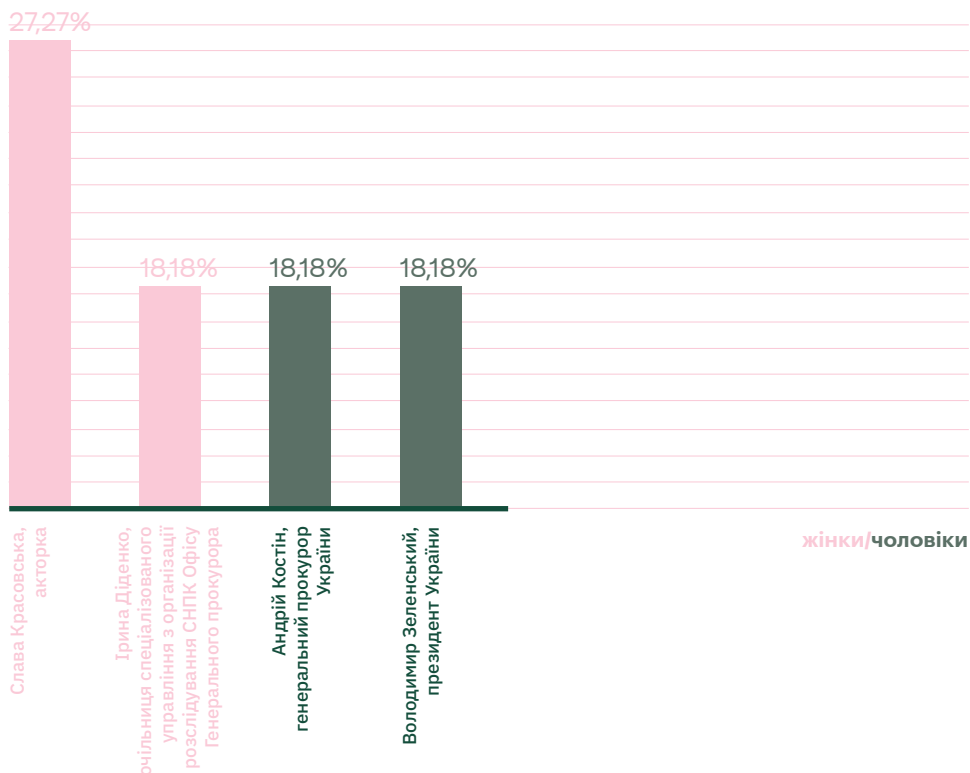
Глибина фокусування на тематиці

Спікери дискусії.

ICTV підготував сюжет про виставу «Жінка в Берліні», яку виконали актори Малоого театру в Німеччині. Це історія про останні дні Другої світової війни. Автор(к)и сюжету й акторка С.Красовська проводять паралелі з сьогоденням та говорять про злочини сексуального насильства російської армії. Посилання на І.Діденко як на офіційне джерело робили у своїх сюжетах медійники 1+1. Коментарі А.Костіна щодо необхідності створення міжнародного трибуналу використовували у сюжетах «Ми – Україна». В.Зеленський став головним спікером теми річниці деокупації Бучі, на тему якої сюжет підготували журналісти 1+1. В межах цього матеріалу було висвітлено особисті свідчення потерпілих, заяви українських та міжнародних політиків(-инь) щодо розслідування всіх типів злочинів, які були вчинені російськими солдатами.

РИС. 6.2.4.
Ключові спікер(к)и

Загалом, провідні українські медіа у своїх матеріалах щодо теми насильства у час війни часто згадували збірне поняття “злочинів проти людяності”. Такі медіапублікації містили перелік злочинів, що вчинили російські військові на окупованих територіях та безпосередньо на фронті проти українських військових. Автори описували найбільш кричущі випадки насильства та наголошували на злочині агресії РФ. Значна частка повідомлень у загальнонаціональних медіа присвячена темі катування й жорстокого поводження з цивільними та сексуальному насильству. В ефірній сітці телемарафону помітні лише сюжети щодо важливості створення міжнародного трибуналу задля розслідування злочинів у період війни, натомість інтернет-медіа мали дещо більший спектр оптимістичних новин. Значна частка цих повідомлень присвячена процедурі фіксації та збору доказів насилля, психологічній підтримці постраждалих. Медіа публікували інструкції для постраждалих від російських солдат та рекомендували центри підтримки.

The background of the page is a grayscale photograph showing a hand holding a pen, poised to write on a document. Several sticky notes are attached to the top of the page, partially overlapping the document. The overall scene suggests a professional or academic setting.

Ключові ВИСНОВКИ

Українським медіа властива скоріше непряма, ніж пряма дискримінація за ознакою статі.

Відсоток матеріалів у медіа, що містять ознаки зневажливого та/або упередженого ставлення до спікерок, незначний – виняток становлять таблоїди, що ретранслюють усталені в суспільстві стереотипні уявлення і не дбають про дотримання професійних стандартів журналістики (на кшталт Politeka чи Znaj.ua). Натомість у частині вибірки онлайн-медіа, що входить до “Білого списку” найякісніших онлайн-медіа від Інституту масової інформації (а також у телемарафоні) – досить прискіпливе ставлення до висловлювань, що можуть сприйматись як дискримінаційні. Національний медіаландшафт можна швидше схарактеризувати опосередкованим відображенням уже наявної в суспільстві гендерної нерівності: найяскравіший приклад такого – це тотальне домінування серед цитованих спікерів-високопосадовців чоловіків, які обіймають посади керівників держав, урядів, міжнародних організацій тощо. Проте коли мова йде про висвітлення подій у Західній Європі, США чи Канаді, то там жінки виявляються дедалі помітнішими навіть в українських медіа, адже обіймають ключові посади.

Жінки частіше, ніж чоловіки, виступають у ролі постраждалих від певної події (зокрема, від війни та обстрілів), а також звичайних свідків подій.

Особливо яскраво ця тенденція помітна в телемарафоні, репортери якого часто знімають сюжети з прифронтових міст. Певним чином це сприяє репрезентації жінок у медіапросторі як знедолених людей – загалом слабших і вразливіших до повсякденних труднощів, пов'язаних з війною. Водночас, для чоловіка в медіа скаржитися на проблеми вважається соціально менш бажаним – більш традиційним є класичний образ захисника, що сміливо відбиває, попри страх, напади ворога і звільняє свою батьківщину від окупантів, а також захищає персонально своїх родичів та домівки від насильства, бивства, катувань, пограбування тощо.

На додачу, чоловіки в медіа частіше позиціонуються як носії певного соціального статусу, а не просто випадкові спікери.

Окрім уже згаданого прикладу з високопосадовцями (понад 90% яких у матеріалах і в онлайн-медіа, і в марафоні – чоловіки), також на себе звертає увагу домінування чоловіків у експертному середовищі, а також з-поміж чиновників дрібного рівня, бізнесменів тощо. Вони більш схильні коментувати важливі соціально-політичні теми, а також події війни.

Низька видимість жінок у війську – серйозна проблема для українського медіаполя.

Загальнонаціональні ресурси (і онлайн-видання, і «Єдині новини») зрідка приділяють увагу проблемам, з якими стикаються жінки, що служать у Силах оборони України: публікації такого штибу не фіксувалися в загальних масивах, проте на них припадала певна частка повідомлень у «тематичному» масиві, пов'язаному з дослідженням проблем гендерної рівності. Сюжети про події на фронті майже винятково супроводжуються фразами на кшталт «наші хлопці», «захисники» (виводячи в такий спосіб за дужки навіть ті 5 тисяч жінок, які воюють разом з чоловічою більшістю на передовій). Такий фреймінг сприяє зміцненню стереотипу, що армія – це справа винятково чоловіків, і для жінок тут практично немає місця. Панівна роль, у якій жінки все ж таки помітні, коли це пов'язано з обговоренням війни, – або експертки, або речниці (найчастіше це Г.Маляр та Н.Гуменюк).

Проблема сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, є у фокусі медіа, але поотребує доопрацювання.

Зґвалтування, катування та інші акти нелюдського поводження з жінками стали однією з невід'ємних ознак, війни, роз'язаної Росією в Україні. Інформація про сексуальне насильство з боку російських військових широко висвітлюється українськими медіа. Це дієвий інформаційний інструмент для привернення уваги світової спільноти до російських воєнних злочинів в контексті розробки механізмів притягнення Російської Федерації до відповідальності. В середині України (а в цьому дослідженні, передусім, йдеться про

аналіз вітчизняного медіаполя) образ російського солдата-гвалтівника стає нагадуванням, за що бореться держава (згадується не лише про суверенітет та незалежність, а й про саме фізичне існування людей). Та іноді емоційність таких повідомлень перевищує їхню інформативність, зокрема, як діяти постраждалим, куди звернутися за допомогою тощо.

Важливо враховувати потенційні недоліки будь-якої стратегії, яка висуває широкі претензії чи стереотипи. Поширена практика надмірної демонізації ворога під час конфлікту може мати негативні наслідки, зокрема ще більше розпалювання ненависті та продовжування циклів насильства. Завдання медіа навіть в контексті війни висвітлювати події, спираючись на факти, при цьому уникаючи емоційних узагальнень та оцінкових суджень, аби не підірвати довіру до своєї діяльності та професійності.

В умовах воєнного часу високим є «прохідний бар'єр» для тем, що стосуються насильства, але не пов'язані з війною: втім, запит на висвітлення таких тем все ж таки існує.

Певні тиллові історії про сексуальні домагання чи зґвалтування все ж таки потрапляють у фокус уваги навіть телемарафону «Єдині новини» – як віддзеркалення наявного суспільного запиту й резонансу. До того ж, 2023 рік в умовах відносно статичного фронту – це ще й рік особливого фокусу на вирішенні внутрішніх проблем під час війни (на кшталт корупції): не винятком є й проблеми гендерно зумовленого насильства через контекст забезпечення правопорядку (зокрема, в контексті вечірок у Києві, де неприємних жінок після вживання алкоголю гвалтували, або зґвалтування неповнолітньої дівчинки на Закарпатті, коли суд виніс виправдальний вирок особам, які скоїли злочин).

Додаток:

аналіз упереджень у репрезентації жінок та чоловіків у медіа, що базуються на гендерних ролях і зовнішності особи

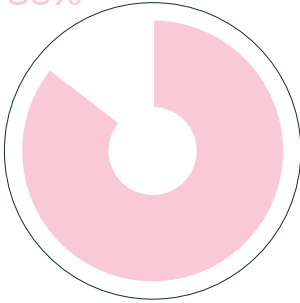
На прохання замовників дослідження ми також здійснили аналіз матеріалів, у яких містилися ключові слова для характеристики зовнішності людей (з прикметниками «стильний», «елегантний», «модний» тощо у всіх їх видозмінах, а також ключовими словами на позначення різних елементів одягу, чи частин тіла – з їхніми характеристиками на кшталт «пишні груди», «стрункі ноги» тощо), аби перевірити, чи зображають медіа жінок та чоловіків у стереотипний спосіб, і чи вони фокусуються на їхньому зовнішньому вигляді. У моніторинговій системі «Медіатека» було проведено пошук за цим запитом у межах визначеної для основного дослідження добірки топ-30 українських ресурсів. Як наслідок, було виявлено понад 1700 публікацій, з яких випадковим шляхом ми відібрали 100 повідомлень. У межах такої вибірки було зафіксовано 90 релевантних повідомлень, проте ця вибірка була доповнена ще 10 повідомленнями, що випадковим шляхом відбиралися з оригінального масиву (дублікати й нерелевантні повідомлення при цьому видалялися), поки в підсумку не набралось 100 релевантних публікацій для подальшого аналізу. **Водночас не фіксувалися повідомлення за стереотипними ключовими словосполученнями на кшталт «окраса життя», «берегиня» тощо.**

Прогнозовано найвищий відсоток повідомлень припадає на матеріали, які стосуються жінок (або про жінок, або для жінок). Це 86% від загальної кількості публікацій у вибірці. У фокусі уваги були різні знаменитості – як українські (А.Трінчер, Р.Есхакзай, О.Зеленська, І.Білик, К.Мішина тощо), так і зарубіжні (Мадонна, Дж.Лопес, К.Кардаш'ян та інші). Окрім цього, чималу вагу мають публікації про дружин знаменитих чоловіків (наприклад, про дружину телеведучого Г.Решетника або дружину хореографа В.Ями. Менший відсоток матеріалів (10%) присвячений чоловікам – окремим відомим людям, що досить часто привертають увагу своїм стилем з огляду на свою публічну діяльність та/або активність у соцмережах (як-от кухар Є.Клопотенко чи співак Melovin). Ще частина матеріалів є гендерно нейтральними: там або йдеться про жінок та чоловіків одночасно, або про загальні поради щодо стилю для чоловіків і жінок.

РИС. 1.

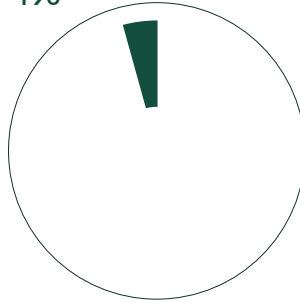
Відсоток матеріалів, дотичних до певного гендеру

85%

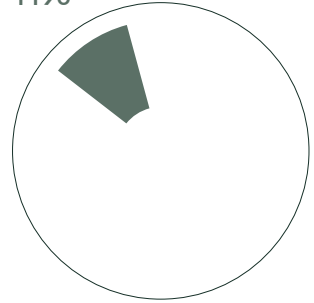
стосуються жінок

4%

гендерно нейтральні

11%

стосуються чоловіків

Героїв матеріалів (або цільову аудиторію – якщо мова йде про поради щодо стилю) дискримінували в 75% випадків. Зазвичай мова йшла про оціночні судження щодо зовнішності тієї чи тієї знаменитості, які лунали в текстах.

РИС. 2

Відсоток дискримінаційних матеріалів

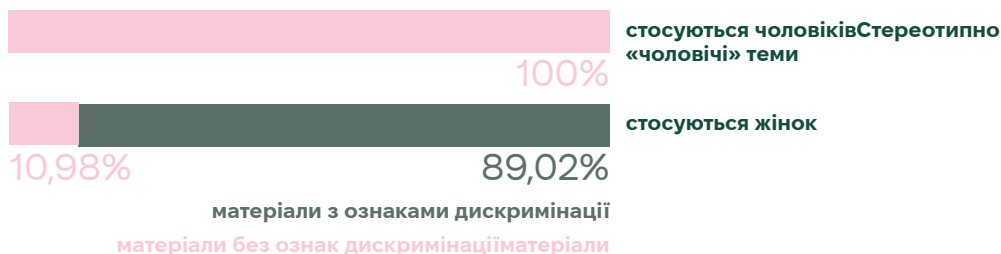
Мішенню дискримінації стають винятково жінки (87,8% матеріалів), тоді як жоден матеріал про чоловіків не містить стереотипних суджень. Незначний відсоток недискримінаційних матеріалів про жінок або для жінок (12,2%) пов'язаний передусім з темами, що містили політичну складову (наприклад, про дружину продюсера «Кварталу 95», яка з'явилася в образі з леопардовим принтом, аби підтримати кампанію #FreeTheLeopards щодо надання Україні німецьких танків Leopard), загальними порадами на тему вибору стильного одягу чи акцентами на патріотичній тематиці – **де, ймовірно, автори матеріалів не наважувалися на трансляцію сексистських або мізогінних меседжів, побоюючись скривдити національні почуття українців та українок** (наприклад, повідомлення про традиційний український костюм переможниці 12 сезону «Голосу країни» М.Квітки, Н.Могилевську з переспівом народної пісні у відповідному вбранні).

Також досить стриманими за змістом (без епітетів на кшталт «епатажний», «звабливий» тощо) були повідомлення про О.Зеленську – тут, схоже, фактором стримування виступив статус її як першої леді. Хоча вони містили деякі ознаки дискримінації (винятково лукізм – у контексті, коли звертали увагу передусім на зовнішність О.Зеленської, а не на її заяви та вчинки).

РИС. 3.

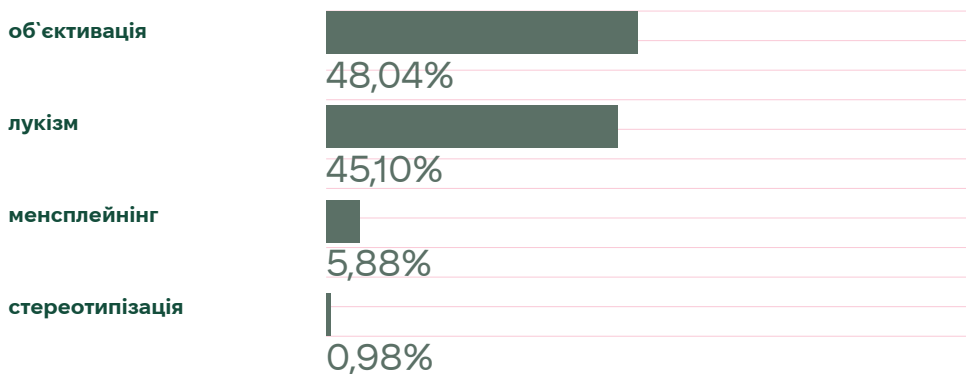
Частка дискримінації в повідомленнях, що стосуються чоловіків та жінок

Два ключові типи дискримінації в повідомленнях – це лукізм і об’єктивація, які часто фігурують одночасно (48,04% та 45,1% від загальної кількості зафіксованих випадків дискримінації, відповідно).

РИС. 4.

Ключові типи дискримінації

Новини рясніли детальними описами зовнішності героїнь матеріалів і провокативними заголовками: «Астаф'єва вигиналася на камеру з думками про щастя і задоволення», «Квіткова у чорному монокіні попозувала на тлі пальм у Маямі», «Українська модель топлес і без макіяжу знялася в чуттєвій фотосесії», «45-річна «Баффі» Сара Мішель Геллар вигуляла сміливе міні на кінопрем'єру» тощо. До об'єктивації часто тяжіють заголовки більшості повідомлень (**для того, аби зробити їх більш клікбейтними**), а ось лукізм переважно зустрічається всередині самих текстів: «яскравий образ із червоною шубою» трансгендерної артистки Монро, «стильний чорний костюм з білою сорочкою» співачки Jerry Neil, «елегантна біла сукня» французької акторки К.Деньов у Каннах, «сукня від італійського модного будинку» американської телеведучої та моделі К.Кардаш'ян, «біла вишиванка з вишивкою в тон та об'ємними рукавами» О.Зеленської тощо. Додатково серед прикладів об'єктивації в текстах повідомлень – «хизування» співачки TAYANNA «стрункими ногами» на сцені, «оголені груди» доньки Віри Брежнєвої (уродженої Галушки), «накачаний прес» К.Кардаш'ян тощо. **І водночас не зафіксовано (що теж промовисто) жодного матеріалу, де б чоловіки «хизувалися» або своїми «пишними грудьми», або «стрункими ногами».**

Незначна частка менсплейнінгу характерна для повідомлень про модельєрів-чоловіків: А.Тана, який «дбайливо» роздає поради українкам щодо «найбільш трендових» сумок або розповідає про «найяскравіші» фасони суконь на літо 2023 року; французького стиліста П.Рабана (у некролозі якого згадали, що він «спонукав модних парижанок надягати сукні з пластику та металу» – з посиланням на представника компанії, якій належить бренд Расо Rabanne).

Зустрічаються й прості стереотипні твердження: «жінки люблять красиві аксесуари» (Gazeta.ua, 0,98% від усіх випадків дискримінації, зафіксованих у вибірці).

Загалом, більшість подібних меседжів транслювали саме автор(к)и матеріалів (92% з тих матеріалів, де фіксувалися кейси з дискримінацією). Журналіст(к)и видань (особливо Znaj.ua, Politeka, Gazeta.ua – з системними проявами порушень стандартів журналістики) регулярно вдавалися до детального коментування будь-якого інфоприводу (зазвичай це були чергові дописи в Instagram), яке важко було назвати неупередженим.

Проте іноді підключалася й ретрансляція сторонніх заяв: типовий приклад цього – цитування коментарів під дописами знаменитостей («Тендітна червона східна троянда», «Струнка як берізка» про Р.Есхакзай, «Боже, навіть не знаю, як підписати таку красу» від О.Полякової про Т.Кароль) або постів чи сторіз самих знаменитостей («14 років. Гнучкість завжди була однією з

моїх сильних сторін... Красиво, правда? 25 років» від переможниці шоу «Холостяк» Д.Ульянової; поради Л.Нікітюк до жінок, аби ті дбали про свою красу та здоров'я, щоби подобатися собі та надихати «наших чоловіків» на перемогу). Іноді цитують мізогінні коментарі (як-от «Дати б під хвіст» під дописом А.Трінчер в Instagram).

РИС. 5

Співвідношення частки матеріалів з дискримінаційними тезами, що проголошуються журналістами чи спікерами, яких вони цитують

